

SPOMINI
KRIŠTOFOVEGA
PEPČKA

JOSIP SUCHY

2000-

Kristofova mama

JOSIP SUCHY

SPOMINI
KRIŠTOFOVEGA
PEPČKA

LJUBLJANA

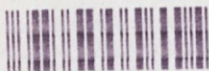
1928

IZDAL IN ZALOŽIL AVTOR

MATIČNA KNJIZNICA KAMNIK

Kamnik (centrala)
do 821-94
SUCHY Josip
Spomini
886.3-94

0109856

COBISS

TISKALI J. BLASNIKA NASL. V LJUBLJANI
ODGOVOREN M. ROŽANEC V LJUBLJANI

*MANOM
KRIŠTOFOVE MAME*

LEPO RAVNAJ S KNJIGO!

.....
*quis scit an adiciant hodiernae
crastina summae
Tempora di superi?*
Horac, Carm. IV. 7, 16—18.

To so spomini Krištofovega Pepčka. Niso silni, svetovno - zgodovinski dogodki, ki so se vtisnili malemu junaku teh listov v spomin. Skromni so.

Pol stoletja je že minulo od teh zgod in nezdod. Svet se je močno spremenil, z njim tudi staroslavna Lithopolis in njeni prebivalci. Tok časa ni prizanesel Pepčkovemu rodnemu mestu. Od vse patriarhalne idile, ki se je Pepčku zgodila v tako prijazne, žive in nepozabne podobe, je ostal le še bled — spomin.

Zakaj obujati k življenju, kar je bilo, kar je prešlo? Zakaj dramiti mrtve iz pokojnega sna? Pepček se zaveda, kako težko nalogo si je nadel. Pa — quand même!

Zakaj? Da bi v teh spominih na minula leta še enkrat sam oživel, še enkrat užival in obujal idilo patriarhalnih kamniških dni polpretekle dobe. To nalogo je dosegel.

Svetu je izročil te spominske lističe, da tudi sedanjemu pokolenju, rojenemu v nervoznem času, ki mu dajejo pečat gosti oblaki tovarniških dimnikov in brnenje strojev, pokaže čar dobrih, mirnih dni, ko so ljudje živeli še brez naglice,

počasi in udobno. Morda se mu je ta naloga posrečila. Če je le malo vsaj dosegel svoj namen, oživiti starodavni Kamnik in njegov zarod, vse njegovo življenje in životarenje, solčne in senčne strani, je zadovoljen. Tudi puristi mu bodo, tako upa, oprostili kopo „staroslovenskih“, že napol izginulih in pozabljenih besed, s katerimi je skušal ponazoriti duh časa, ki ga ni več.

Če bi pa mogel vsaj za hip odvrniti sodobnike od footbala, jazz-bandov in političnih gonj, od sportnih rekordov in mamonistične konjunktore, je Krištofov Pepček bogato poplačan za trud.

Taki smo: vsakemu izmed nas se zdi njegova mladost najlepša, najbolj solčna, nedosegljiva sploh. V tem prepričanju je Krištofov Pepček zbral te odlomke in jih pošilja v svet: iz ljubezni do domačega mesta in iz spoštovanja pred svetlo senco blagopokojne stare mamice, ki mu je ostala simbol vsega lepega, čarobnega patriarhalnega življenja pred pol stoletjem.

Have anima candida!

Na sv. Martina nedeljo 1928.

Jos. Suchy.

I.
SPOMINI

Spomini.

Kamnik, ali takrat tudi: Bad Stein in Krain, je imel kot patriarhalno mesto kateksohén vrsto izrazitih tipov, mož in žená. Takrat je mestu poveljeval župan Kecelj, k. k. Pulververschleiss. Bil je debelušast možakar, ki je slovel kot sladkosnedež in v čigar razsežnih sobanah so se ob posebnih prilikah kretale vse višje glave, počenshi pri okrajnem glavarju pa vse do zadnjega veterajnarja. Kecelj je bil mecen, to se pravi birmanski boter skoraj vsega takratnega boljšega zaroda. Vsak birmanec ali birmanka, kateri je kumovala Kecljeva Zinka, vsak je od mecena dobil srebrno uro, tolar in culo piškotov. Pri obedu nam je Zinka osebno stregla. To ni bilo kar meni nič, tebi nič, zakaj Kecljevi so sloveli kot stebri nemštva, odnosno države. V njihovi senci so se naslajali vsi takratni kamniški pijomtarji. Kecelj je bil tudi obenem poveljnik kamniških gasilcev, ali po domače: fajerlešerjev. Poveljevalo se je seveda: habtacht, Doppelreihen rechtsum...

Kamniški glavarji so bili takrat povečimoma grofje ali pa vsaj baroni. Ugledne oseb-

nosti. Nepristopni. Njihovo geslo je bilo: Odi profanum vulgus et arceo. — Cvet nemštva.

Pri nebeškem očetu, v Poštni ulici, se je točilo najboljše vino ter se obirale najboljše kosti. Nebeški oče je bil stara grča, pristen Kranjec, ki se nikdar ni naučil nemščine. Pri njem so morali vsi govoriti slovenski, tudi gospod župan, da celó gospod pecirkshauptman. Oča Prašnikar, kakor se je pisal mož, je nosil na glavi tisto nekdanje tako priljubljeno kapico, ki je bila čez in čez okrašena s pisanimi vezeninami. Kapico je snel načeloma le pred veljaki. Njegova ekstrasoba je bila ozaljšana s cinastimi posodami, krožniki, majolikami in z različnimi lončki za cvetlice. Tu je stoloval Nebeški oče sam ter sam nosil na mizo vino in kruh. Le-tu se je skovala svoječasno znana popevka „Sam te bom“ namreč izpil in tista znana: „Oče nebeški, glej...“

Med mogotce se je prišteval tudi gospod Frelj, po poklicu bogataš in krčmar. Kmetom je rad dajal denar na činže. Če nihče drugi, on je gotovo zadel terno v loteriji. Je pač imel srečo. —

Znana osebnost je bil trgovec Zangger, ki je v svoji trgovini slovel kot prekomerno natančen in vesten možakar. Denar je pred kupcem vedno dvakrat preštel, seveda nemški. Njegovo trgovino smo otročaji prav posebno radi posečali, da smo mogli gledati tisto leseno kačo, ki je visela od stropa in na kateri so bile obešene razne reči: špage, škrnicelji in vaga.

Po svoji precej obširni zunanosti je bila znana tudi Tolhova Micka, branjevka in mo-

karica. Pri njej so se zbirale vse kamniške babnice obojega spola, ki so slovele radi svojih pestrih sanj, na katere so potem za žive in mrtve stavile v loterijo.

Pri Karolniku na Šutni so v postu pekli najboljše preste. Karolnikova Rezka je bila takrat brhko dekle. Stara patricijska hiša, kjer je vedno dišalo po mladem kruhu ter udobnosti starokranjskih šeg in navad. Marsikak dovtip so pogruntali tu.

In kdo ni poznal takrat Smolnikarja in njegove Barbke? Trenta, quaranta, cinquanta. Menda ni znal drugače šteti. Radi so ga pa vendar vsi imeli.

Pa velikana — veterajnarja Ožbo, ki je bil dolg svoja dva metra, s tisto častljivo brado in z mrkim in vendar dobrim pogledom?

Pa ata Šinkovec, ki ni zamudil nobenega semnja v bližnji in daljni okolici Kamnika ter si nabral polne kadi denarja, da je kar na debelo kupoval skrahirane purgarske hiše.

Takrat je umrl, kakor so mu rekli, beneficijat, star duhovnik. Vsi so mislili, da je živel v siromaštvu. Toda za okviri, za zrcali, v postelji, pod mizo in za zidovjem so našli vse polno bankovcev, tudi takih, ki so prišli že iz mode. Čemu neki je mož toliko štedil, ko je vendar vedel, da „ne hčere ne sina po meni ne bo...“?

Na Klancu je imel svojo kovačnico mož, ki je nas dečaje negoval, kakor nihče drugi in kamor smo se zatekali, če nam je bila sila za petami. Bil je altruist, da mu ga ni para. Pa saj ste ga poznali.

Deisingerjeva familija tam preko mostu začetkom Novega trga je bila v dedni posesti dimnikarske obrti. Prav lični so bili pisani zidni koledarji, ki jih je sajegulec delil ob Novem letu.

Pri Korelnu na Vrhpolju, ali po domače na Vrpalah, so se ob nedeljah in praznikih sestajali kamniški purgarji „mit Kind und Kegel“. Kamniški Grinzig tistih časov. — Druga taka postojanka, kamor so zahajali samo tisti izvoljeneci, ki so si mogli privoščiti bagerl ali kočijo, je bila pri Korelnu v Stranjah. Kako udobno se je sedelo tod za kamenitimi mizami nad deročo mrzlo Bistrico!

Učenost so nam takrat vtepali v glavo frančiškani: patri Kornel, Ehrenfried, Fortunat in Rainer, katere so leta 1879. zamenjali posvetni učitelji: Stefančič, Tramte in Stiasny. Vsak je bil tip zase.

In kdo ni poznal patra Celzija, ki je s svojim presekanim glasom en zlog zavpil, drugega pa skoraj pogoltnil, da se je marsikdo, ki je imel nagnjenje do spanca, plašno prebudil, čim je pater Celzij zakrožil: Glo-ri-a.

Takrat je bil v mekinjskem samostanu nastanjen madjarsko - hrvaški pešpolk. Marsikatera brhka Kamničanka je slonela na hrabrih prsih zalega oficirja ali brkatega vojaka ter verjela zapeljivim besedam. Pa so bili tudi slikoviti v tistih belih vafenrokih z velikansko čako na glavi.

Ko je napočila doba biciklov in pisalnih strojev in ko se je v mesto zatekel železni voz, je bilo konec patriarhalni idili. — — —

Po prašni, razdrapani cesti drvè avtomobili, kot bi se jim Bog zna kam mudilo.

Kapelice in razpela na križpotih niso več negovana, kot so bila. Zob časa ni prizanesel niti „krvavemu znamenju“.

Eheu fugaces, Postume, Postume
Labuntur anni, nec pietas moram
Rugis et instanti senectae
Afferet indomitaque morti. —

(*Horac, Carm. II. 14, 1—4*).

Meksikajnarji.

Najbrž so tiste čase tudi v mojem rodnem mestu že zaznali za potek nemško-francoske vojne. Pa kako ne, saj so se zanimali tudi za prekucijo v Meksiki in v našem mestu je bilo takrat precejšnje število „Meksikajnarjev“, to je onih od solnca zagorelih, mračnih, črno-bradih mož, ki so bili nekdam oprode meksikanskega cesarja Maksimiljana. Še danes jih zrem pred seboj. Mati me je ob vsaki priliki opozorila nanje. „Vidiš, Pepček,“ je rekla, „to so tisti možje, ki so šli daleč tja čez veliko lužo. Le oglej si jih, ali vidiš, kakšne škornje imajo, to so meksikanarice.“ In res so prišli v modo. Prej je naš kmet nosil dolge, iz enega kosa izdelane škornje, ki so segali nad kolena in bili še zgoraj „zarobljeni“, to se pravi, dali so se razviti, da so segali prav gori do konca stegna. Sedaj pa, odkar so prišli Meksikajnarji nazaj, so jih polagoma začeli nadomeščati s takimi škornji, ki so bili okoli meč nabrani v gube kakor harmonika. Zada na peti so imeli nekak rilček, kakor ostrogo. Pravili so, da je ta ostroga radi tega, da se škornji laže sezujejo. O tem jaz takrat seveda nisem dosti razmišljal.

Ko sem spet nekdam podil pse po glavnem trgu, me zagrabi v trenotku, ko sem že držal kužka za rep, kosmata roka. Vsaj zdelo se mi je tako, ker je bila tako črna. Ko sem prišel k zavesti, sem zrl v lice — Meksikajnarju. Sprva sem se prestrašil, potem pa se mi je že prst zmaknil med usta — znak, da sem bil v zadregi — in končno sem korajžno pogledal možu v oči.

Pa da opišem, kakšen sem bil. Bilo mi je jedva tri leta. Pravili so mi stara mati, da sem kljub svojim debelušnim nožicam, nabreklemu trebuščku in debeli zadnjici znal strašno hitro teči. Prav rad sem jim verjel, zakaj hitremu tekanju sem se privadil, ker mi je vedno pretila nevarnost od sosedovih dečakov in psov. Cucki so me zato tako nadlegovali, ker sem po takratni šegi nosil obleko, to se pravi hlačice in telovnik iz enega kosa. Imelo je pa oblačilo to nerodno slabo stran, da se je zapenjalo na hrbtu. Odzadaj je skozi vedno odprti spodnji del telovnika, tam, kjer so se začenjale hlače, drzno silila na svetlo — srajčica. In ta kos platna je bil večni „kamen spotike“ za vse psage. Ta konček srajčice je imel zame neprilično, za onega pa, ki me je hotel doteči, jako pripravno plat, to namreč, da sem, čim je okrutna roka usode zgrabila za srajčnik, telebnil z debelim trebuhom na tla. Včasih je potem po hlačni odprtini pela tudi šiba. Takrat so bili „štaberli“ v navadi, to je neka vrsta španske trstike. Pri Podrekarju na trgu so jih prodajali po dva solda. Te štacune smo se vsi paglavci bali. In po vsej pravici. Pri nas je bila namreč navada, da so starši umeli kazen poostriti s

tem, da smo morali sami hoditi po mučilniško palico v štacuno. Od tistega časa je prišlo tudi v običaj „tlakovanje“ zadnjega, oh, tako občutljivega dela telesa.

Pri nas smo imeli deklo Micko, ki je nas pamže strašno rada imela. Vselej — in to je seveda Micka že naprej vedela, ko se naši zakrknjeni kosmati vesti še sanjalo ni — če nam je pretila nevarnost batinanja, nam je s svojo milosrčno roko — Bog ji daj večni mir in pokoj! — podtaknila skozi hlačno odprtino — podlago, obstoječo iz kosa flanele. Ni čuda, da so se potem mati vedno jezili, češ, glej ga no, še ne zmeni se ne. Pa kako bi se zmenil, ko so se udarci odbijali od podlage, kakor bob od stene. Ta „furtelj“, kakor smo ga pozneje nazivali, mi je kaj dobro služil v šolskih letih. Mojstrsko sem ga znal uporabljati.

A, da se vrnem spet k Meksikajnarju! Bil je to stari Ožba — najbrž popačeno ime Osvald — velikan, kateremu sem segel komaj do meč. „Pepček,“ je rekel, „pojdi z menoj, povem ti lepo storijo.“ Pa sva šla tja v njegovo delavnico — bil je mizar. Posadil me je na skobeljnik, mi dal v roko kos kruha ter si prižgal pipo. „Alo, fant,“ je rekel, „sedaj pa le poslušaj!“ In pripovedoval mi je o drami v Querétaru.

Ta mož se mi je zelo priljubil. Vsak dan sem pohitel k Meksikajnarju in neštetokrat mi je moral ponoviti vso žalostno zgodbo cesarja Maksimilijana, kako so streljali nanj in kako je padel...

Pri Meksikajnarju sem se izučil tudi mizarstva, vsaj kakor sem sam mislil. Mati mi je morala kupiti žago.

Meksikajnarji so izumrli in z njimi vsa tista poezija patriarhalnih časov v provincialnem mestu. Takrat so bile hiše še zaznamovane s številkami od 1 do recimo 400. Misliti si morate, da smo si vsi frkolini šteli v čast, najti takoj hišo, ki je nosila, denimo številko 99. Še pismonoša me je časih vprašal: „Ti, Pepček, kje pa je pri Tancetovih?“ — „Aha,“ sem rekel, „to je numara 44.“ Pa sem dobil v dar bonbonček.

Oh, živeli smo takrat tako brezskrbno življenje. Škornje — meksikanarice so odsihdob nosili vsi podgorski fantje, kadar so šli na „auf“. Marsikak purgar je zmajeval z glavo: „Oh, ti Meksikajnarji!“

Žaga, veverica in ciparzamen.

Odkar mi je mati kupila žago, ni bilo več miru v hiši. Stari Ožba mi je ostril žago ter jo vsak dan na novo napel. Napravil mi je tudi stojalo. preko katerega sem položil desko, ki sem jo potem rezal na kratke kose.

Ožba je nekoč obolel. Ko sem spet prišel v njegovo delavnico, me je osorno, to se pravi, s štaberlom napodil njegov pomočnik Jernej. Rekel mi je: „Kar ven se spravi, ti nepridirav!“ Najbrž mi je zavidal mojstrovo naklonjenost. Sicer je imel pa prav, namreč Jernej. Res sem bil velik nebodigatreba.

Kmalu mi je zmanjkalo desk. Žago sem znal že sam napeti. Pa sem se izmuznil iz Mickinega varstva, vzel žago s seboj ter stopil v otroško sobo. Tu sem najprej pričel pri stoli. Lepo sem našagal vsakega toliko, da se ni kar sesedel, pač pa so se mu nalomile noge, čim ga je Micka pri pospravljanju prestavila. Pela je šiba — po podlagi seveda.

Nekoč sem stopil v salon. Da, v tistih staroverskih časih smo imeli še sobo za goste. Tam je stalo vse povprek foteljev, zof itd. Lotil sem se takoj dela in bil pravkar zaposlen z naslo-

njačem, ko se odpro vrata, skozi katera vstopi — mati. Spregledal sem nevarnost. Na mah sem se potuhnil, obesil glavo preko naslonjača, kakor da bi bil umrl, in s tem dosegel, da je mati začela vpiti: „Pomagajte, Pepček je mrtev!“ Ko sta prileteli v sobo stara mati in Micka, je Pepček že čepel za zofo. Vendar pa sem s tem ublažil mamino prvo jezo. Nič mi ni rekla, nasprotno, celo stiskala me je k sebi ter me božala. Znati se mora.

Pri hiši smo imeli rdečkasto veverico. Z veverico sva bila nerazdružljiva prijatelja. Čim sem vstopil skozi vežna vrata, sem jo že imel na glavi. Če sem tekel po stopnicah, je plezala veverica po držaju navzgor. Kadar se je pritihotapila v kuhinjo, se je vedno zatekla v moje roke, ker se je — čudno, da imajo živali tak oster čut — bala Micke. Micka je v isti sapi ljubila mene in sovražila veverico. Bog ji ta greh odpusti! Veverica je bila povsod znana. Po vsem mestu se je prosto izprehajala. Celo mačke so se je bale. Pa tudi ni razumela šale. Kadar jo je nadlegovala neprevidna mucka, precej jo je ugriznila s svojimi velikimi sekavci. Neutolažljivo sem jokal, ko je nekoč ves dan ni bilo domov. In res ni prišla več. Gotovo jo je pogubila nevarnost, ki jo je večno izživala.

Tam pri Podrekarju so imeli na prodaj tudi „ciperzamen“. To je bil neke vrste sladkorček, kakor pšeno droben, raznih barv in grenkosladkega okusa. Za krajcar se ga je dobilo celo pest. Kar se tega tiče, sem bil jaz nedvomno najboljši Podrekarjev kupec. Vsaj dvakrat na dan sem si ga kupil. Užival sem ga

običajno na način, da sem jezik približal dlani, na kateri je bil nasut ciperzamen ter obloženi jezik zopet potegnil v brlog. Štirikrat sem osladil jezik in dlan je bila prazna. Ciperzamen je imel to prednost, da se po njem niso zare-dile gliste, in morda gre tudi njemu nekaj za-sluge, da sem imel vedno dober tek in zdravo polt.

Žaga, veverica in ciperzamen so bili Mickina nadloga. Zaradi žage me je morala skoraj vsak dan „tlakovati“, veverica ji je se-dala na glavo in se trdno držala pisane rute, da se je ni mogla rešiti, dokler tega nisem jaz hotel, no in ciperzamen je povzročal, da me je dnevno morala dvakrat preobleči, ali vsaj obleči mi čisto srajčko.

Bili so to takrat idilični časi, polni poezije. Kaj vem, solnce je moralo takrat drugače si-jati, luna je bila vse večja in vedrejša kakor dandanes in ptički so žvrgoleli, da je človek nehote moral pozabiti na smrt. Vmes pa so igrali invalidi iz laške vojne na svojih lajnah turobno Garibaldijevo himno!

Zgodba o svinjaku.

Da smo Slovenci kulturnen narod, o tem nihče ne dvomi. Stvar je obče znana in jasna kot beli dan. Ampak manj znano in jasno je, da so v mojem rodnem mestu že takrat imeli pripravljalnico za ljudsko šolo, ne otroški vrtec, ampak pripravljalnico, v katero so vtikali purgarji svoje nadobudne fantiče in punčke. Ta zavod je bil v hiši Cerarjeve gospe. Štel sem tačas dobra štiri leta. Da, da, že tako zgodaj smo morali dati slovo svobodnemu življenju na trgih in ulicah starodrednega mesta.

Bilo pa je tako. Vsem, od mame pa do naše Micke, vsem mestnim psetom in mačkam, vsem sem že presedal zaradi svoje razposajenosti. Zato so me dali mati za nekaj časa v varstvo stari materi. Pa ne mislite, da sem prišel z dežja pod kap. Nikakor ne.

Stara mati je bila silo okrogla krčmarica, vedno s pečo na glavi — menda je še spala v njej — in če je stopila v zgornje mesto, kar se je redko zgodilo, je nosila s seboj tisto torbico, ki je imela na sprednji strani lepo izvezen okrasek — kakor so ga takrat navadno

nosile „modre“ žene. Torej tu sem me je prenesla usoda.

Prvi dan sem se nekako kujal, venomer držal prst v ustih — znak potuhnjenosti ali zadrege, kdo ve? — po strani pogledaval po hišnih vogalih, gostih, kuhinji, kruhu, prekaženemu mesu in drugih neznanih rečeh. Sčasoma sem se vendar udomačil. Večerjal sem s služinčadjo, kateri je predsedoval stari hlapec Matevž. Stara mama je bila pri gostih. Teta tudi. Stari oče pa je dremal. Matevž se je lepo pokrižal ter začel naprej moliti: „Oče naš — do čast Bogu“ — trikrat. To je bilo zame strašno nadležno. Moje oči so se namreč ves čas že pasle na ogromni, s „pošrekanimi“ vlivanci obloženi skledi. Študiral sem, kje bom zajel, ko preneha Matevž. Ali prav takrat nisem imel sreče. Matevž zapazi mojo duševno odsotnost, pa me sredi „odpusti nam naše grehe“ tako nahruli, češ, da sem samo za žretje na svetu, da mi — kaj takega se mi še nikdar ni pripetilo — odpade lesena žlica na tla, na mizo pa so začele kapati vroče solze. To so bile pravcate solze, potok solzá. Toda metoda, ki je drugače pri materi vselej pomagala, tu ni zadala. Vsi so me začeli porogljivo povpraševati: „Po čim ga prodajaš“ — saj veste kaj — in takih neslanosti nebroj. Naposled sem se izmuznil s klopi pod mizo in med Sultanovimi nogami — to je bil vežni cerberus — v hišo k stari mamici. Matevža so takrat baje hudo ošteli, meni pa dali bonbončke in klobaso. Hej, to sem bil vesel, ponosen in — škodoželjen. Pa kaj bi o vsem tem tako na široko razpravljaj.

Nekega dne pride Cerarica k nam, pa reče: „Pepček, kaj ne bi hotel priti k nam v šolo? Veš, tam je tako prijetno.“ Seveda sta me Cerarica in stara mati že poprej prodali. Drugega dne sem bil tam.

Koncem konca sem znal v par tednih ves katehizem na pamet, poznal sem naglavne grehe ter božje in cerkvene zapovedi. Potem smo se začeli učiti pisati! Štiri leta star fant in enajst pet- do šestletnih deklic. — Ker sem bil ljubljeneц stare mame, ki je pri Cerarjevih imela precej vpliva — vsaj tako je razumljiv moj napuh — sem seveda kmalu postal šiba božja za pobožno Cerarjevo hišo. Če gospe slučajno ni bilo v sobi, sem deklicam nagajal, kolikor sem le mogel, oponašal sem jih, vlekel za kite, da, celó pretepaval. Jok in hrušč sta seveda kmalu privabila na pozorišče Cerarjevo gospo. Kazen: marš domov! Kako rad sem pohitel pod okrilje stare mame.

Bilo je spet lepo pomladansko dopoldne. Zunaj je sijalo solnce, notri smo pa prereševali večno mlado melodijo „enkrat ena je ena“. Ob desetih je bil odmor. Gospa je odšla, ne vem kam. Jaz pa sem v svoji samopašni nasilnosti — seveda nisem dal spoznati tega — pregovoril deklice, da so šle z menoj na dvorišče. Tam je stal ogromen svinjak, ki je bil na eni strani ograjen. Od dveh strani pa so držala vrata v svinjak. Tako smo se tu nekaj časa preganjali. Kar se me poloti hudomušnost. Svinje so bile za ograjo, svinjak je bil odprt. Jaz jo pobrišem v svinjak, punce pa za menoj. Ko se pridrevim skozi druga vrata, jih zaprem in zbežim hitro na drugo stran svinjaka, kjer

tudi zapahnem vrata. Deklice so bile ujete. Strašen jok in stok je zavladal, zraven so še svinje krulile, kakor bi bil sodni dan. Po tem junaškem činu sem jo odkuril po cesti domov. Stara mama me je sprejela pod peroti svoje ljubezni. Ko je čez pol ure pridrevela gospa Cerarjeva k babici s strašno obtožbo, da sem enajst purgarskih punčk zaprl v svinjak, so me stara mama objeli, vsi srečni, da imajo tako podjetnega vnučiča.

Bil sem dejanski gospodar v hiši, strah in trepet vseh dekel in hlapcev, môra v kuhinji, nadloga vsem živim bitjem in — angel za staro mamico. Počivaj v miru, blaga žena!

Svinjaška zgodba je žal imela posledice. Kakor je to običajno v staroverskih mestih, ima vsako dekletce bratca in tako so me nekega deževnega dne zalotili, ko sem bil ravno brez sultanovega spremstva, ter me neznansko nabili. Čudno, da se takrat nisem jokal, tudi babici nisem povedal nezgode. Ali doletela jih je nemesis. Stara mama je o stvari izvedela. Drugi dan je bila naša krčma spremenjena v porotno dvorano, kjer je bilo zbranih enajst „strašnih“ zločincev in kjer je bil sodni stol, porotniki, državni pravdnik, zagovornik, policaj in — last not least — krvnik v eni osebi — stara mamica. Bog ji povrni!

To je povest o svinjaku.

Nevarne igre.

Takrat se je dobival smodnik, ali kakor smo ga mi nazivali: purfelj, še brez posebnih dovoljenj po prodajalnah. Prav notri do naših časov se je še bleščal nad vrati trgovine na Mestnem trgu napis: „K. K. Pulver-Verschleiss“.

Bila nas je petorica dobrih prijateljev — paglavcev in sicer Sveščev Janez, dva Trščanova fanta, Tonček in Pepek, neki Fuks — imenovali smo ga tako, ker je bil rdečelasec — in moja debelušna malenkost. Pravi gadje smo bili, vredni drug drugega in poredni, kakor da bi se bili že pri rojstvu zmenili. Najbrž smo kje v kakem prejšnjem rojstvu bili pristaši staroindskih Ghandijev. Toda gotovo to ni.

Trščanov Tonček je bil kolovodja. Njegov brat Pepek je bil mojster v snovanju vsak dan novih iznajdb na polju malopridnosti, hudomušnosti, škodoželjnosti, skratka na polju vseh nebodijih treba umetnij. Fuks je bil tisti, ki je navadno odnesel največ batin, bil je nekako daritveno jagnje naše lopovske družbice. Sicer je bil dolg, hočem reči, za celo glavo večji od nas, ali teči ni znal, in tako se je seveda skoraj vsak dan zgodilo, da so ga zajeli in fla-

granti in iztreskali nad njegovo ubogo grbo vso na nas pet nakopičeno jezo. Tudi mestni psi so ga najbolj nadlegovali, tako da si je na posled po našem nasvetu okoli meč privezal oklopnico iz polsti; sicer bi ju bili hudobni ščenci raztrgali. Sveščev Janez in jaz sva bila bojevnika napadalca, to se pravi, midva sva izzivala, na izzivanja odgovarjala, se v družbeni prid pretepevala in vselej umela zmagati. Vsi drugi frkavci so se naju bali. Bila sva, kadar sva korporativno nastopala, strah in trepet mestnih četveronožcev in dvonogih vrstnikov.

Zborvali smo na Trščanovi pristavi. Tam smo imeli tudi svoja skladišča, oziroma tako zvani „Augmentationsmagazin“. Le-tu notri so bila nakopičena kopja in meči, oklopne polsti, buče, ki so imele izrezane luknje za oči, nos in usta in v katere smo običajno vtikali sveče ter jih tako v tajinstvenih pohodih nosili v mraku po zakotnih ulicah mirnega mesta. Nanosili smo tja tudi različne vratne kljuge iz medi. Čudite se, kaj? Precej vam pojasnim to reč.

Spiritus agens zadeve s temi kljukami je bil Trščanov Pepek. Vrag vedi, kako je prišel na izum, izvrtati tako luknjo ter jo potem, napolnjeno s smodnikom, uporabiti kot minomet napram mačkam, krtom in drugim živalim. Po mojem sicer nemerodajnem mišljenju bi bil ta mož zaslužil, da bi ga še pozni rodovi proslavljali kot iznajditelja strašnega vojnega instrumenta pravkar minulih let.

Pa naj si bo kakor hoče, dejstvo je, da je Trščanov Pepek nekega dne presenetil zbrano družbico z odločnim ukazom: „Fuks, stopi h Keclju, pa prinesi za deset krajcarjev purflja“.

Fuks je bil obenem tudi tezavrar ali, kakor bi mi danes rekli, blagajnik.

Fuks prinese, Pepek pa natrosi purfelj v kljuko. Zabliskalo se je, počilo in Koštrunov mucek je jadno zamijavkal. Pa kaj je moral tudi mrcina zasledovati vse naše korake! Po tem prvem junaškem činu smo se razšli.

Meni je tolklo srce, še danes mi utripa, in bil sem še bolj rdeč kakor običajno. Drugega dne je v vsej Trščanovi hiši zmanjkalo medenih kljuk. — Strašno hud mraz je bil. Vse šipe po oknih so bile prevlečene z ledenimi rožami. Meni noč ni dala pokoja. Neprestano sem premišljeval, kje bi dobil kako kljuko.

Moj oče je imel trgovino. Tedaj se spomnim, da imajo glavna vrata v trgovino prelepo kljuko iz medi. Hajdi na delo! Izmuznem se ter se tiho priklatim do vrat. Oče me ni mogel opaziti, ker so bile šipe poledenele. Poskušam svojo srečo pri kljuki. Ne vem, po kakem naključju sem z jezikom prišel v dotiko z omrzlo kluko. Učinek je bil nepričakovan. Jezik se je prilepil na kljuko. Vpil sem kakor jesihar in z nogami bil ob prag. Ko je oče odprl vrata, se mi je odtrgala kožica na jeziku in ostala na — kljuki. Kaj bi govoril o tem. Še danes me zaboli jezik, če se spomnim batin, ki sem jih prejel na tlakovano zadnjico. Joj mene!

Smodnik mi pa le ni dal miru. Nekoč grem korajžno h Keclju ter si ga nakupim cel zavitek za dvajset krajcarjev. Pri stari mami smo imeli veliko razsežno drvarnico. Tu je kraljeval moj stric Lojze — Bog mu daj dobro! Grem tedaj s tistim smodnikom v drvarnico — seveda sem

se prej prepričal, če ni kje v bližini hudega strica — ter ga nasejem na hlodu, kjer je stric običajno cepil drva. Lepo ga razložim, enakomerno seveda ter zapalim. Šč... je reklo in dim se je valil, da je privabil strica. Gori pred hišo pri vodnjaku je stala stara mama. „Tja se zaletim!“ je bila tedaj prva moja misel. Svojim hitrim nogam sem se moral zahvaliti, da sem o pravem času dosegel varno okrilje, zakaj hudi stric me je skoraj že dotekel. Babica me je pa seveda branila, kakor po navadi.

Ko nam je bilo že šest let, so nas starši dali v „ekstraštund“ k frančiškanom. Seveda, da se nas le iznebijo. Nam je bilo pa tudi prav, saj smo tudi tu kmalu zavladali in postali pravi tirani vseh patrov in „kozlov“. Radi pa so nas vendar imeli. Dobivali smo od njih medu, sadja, posebno še sladkega grozdja in črnega kruha, da so se nam kar belili zobje. V nagrado smo jim krajšali enolično življenje. Vsak hip se je kak pater prikazal pri oknu ter se nam sedaj smejal, sedaj nam pretil, videč nas na vrtu, ko smo postavljali minomete. Pa vsaj niso imeli več krtov na vrtu!

Trščanova pristava je bila prav čudno zidana stavba. Mejila je na travnik, ki je ležal kakih pet metrov pod zidovjem stavbe. Na ta mejni zid smo splezali po poševni strehi ter se ob obzidju, ki je bilo komaj dobro ped široko — na drugi strani je zeval pet metrov globok prepad proti sosednemu travniku — splazili na zid frančiškanskega vrta. Tudi za tem je prežalo več metrov globoko brezno. Na zid so molele veje debelega hrasta. Dosegli smo jih s kljukastimi palicami ter se potem drug za

drugim prepustili upogljivim vejam. Tako smo prišli na frančiškanski vrt. Skoraj vsak dan smo bili tam v gosteh, navadno ob poli ene popoldne, ko so očetje bili zbrani v refektoriju. Kljuge in purfelj so jim kmalu izdale našo navzočnost. Toda zgodilo se nam ni nič žalega. Nasprotno, dobili smo še za posladek bodisi sadja ali kruha.

Jož, to so bili lepi časi! Kako krasno so žvrgolele ptičice na prostranem vrtu, kako bujno so cvetele rožice v rastlinjaku, kako vabljiva je bila tista lopica sredi vrta in kako blagi so bili ti možje — preteklih časov! Blag spomin njihovim manom.

Bitka na dekanovem travniku.

Pri Sveščevih smo imeli svoj arzenal ali orožarno. Tam smo brusili svetle lesene meče dvoje vrste: take, ki smo jih uporabljali sami, namreč nas petorica, in take, ki smo jih po groših prodajali svojim nasprotnikom. Ti slednji — namreč meči — so pa bili tako premeteno izdelani, da so se pri dotiku z našim orožjem ali razklali počez ali pa so se ob grčah prelomili na dvoje. To orožje nam tedaj ni bilo nevarno. Gotovo pa je, da smo vedno zmagali — mi. Tudi lokostrelsko orožje smo izdelovali. Za tetivo so nam služile tanke pletene vrvice, pokalniki, ki so jih rabili vozniki na koncu bičev za pokanje in so se imenovale „šmis“. Fičafaji so bili napravljeni iz španske trstike, to je iz onega mučilnega orodja, ki je bilo običajno namenjeno občutljivejšim delom našega telesa. Znali smo pa ta mučila oprezno izmakniti iz kotov, kamor so jih navadno polagali naši p. t. roditelji. Puščice, ki smo jih rabili za streljanje na vrabce, mačke in podgane, smo na koncu opremili z žebli. Kot tretje orožje so nam služile prače. Ti kamnometi so

bili prav za prav rogovilaste paličice v podobi črke epsilon. Med rogovilama je bila pritrjena vrvica iz gumija, ki je napeta daleč lučala kamenčke. — Tega orožja nismo prepuščali sovražnikom.

Posestvo stare matere je mejilo na dekanov travnik. Tod smo imeli svoje vežbališče. Kakor sem že prej omenil, je bila Sveščevemu Janezku in meni poverjena naloga ali vloga izzivačev. Kadar nam je zadišalo po človeškem mesu, kakor smo se izražali, sva šla midva na „auf“. Kmalu sva se, navadno s pospešeno naglico, vrnila, za nama pa sovražna četa. Za vežnimi vrati je čakala nanjo naša s pomožnimi četami ojačena kohorta. Obstajala je iz gladiatorjev, ki so bili opremljeni z dolgimi lesenimi meči, iz lokostrelcev in pračarjev.

Huronsko vpitje, hrušč in trušč so otvorili bitko. Pa tudi sovražniki so si med tem preskrbeli pomožne čete. Imeli so s seboj celó bojne pse. — Pomislite, v tistih časih so pri nas že poznali to institucijo svetovne vojne! —

Na dekanovem travniku so se razvile obojne vojne čete. Strahovito so udarjali meči, frčali kamni in puščice. Vmes pa so tulili psi in se zaman zaletavali v naša z oklopi zadelana meča...

To je bil boj, ne boj: mesarsko klanje! Seveda smo imeli tudi zastave ali fane, kakor smo jih takrat imenovali. Zajeti sovražnikovo fano, je pomenilo konec bitke. Razume se, da je zastava vselej prešla v našo posest.

Zmagovalci in premaganci so se v bratski slogi skupaj vračali domov, prepevaje našo himno in koračnico obenem, ki nas jo je na-

učil pokojni pater Kornel: „Rado ide Srbin u vojnike, zelene več bere lovorike.“

O teh naših bitkah bo gotovo nekoč še s ponosom govorila nepristranska zgodovina človeštva, ko bodo po dolгих tisočletjih izgrebli izpod zemeljske plasti — orožje nekdanjih starih Slovencev starodavnega in staroslav-nega mesta Kamnika.

Naskok na Mali Grad.

To je bilo še v tistih rajskih časih, ko se nadušljivi kamniški vlak še ni prerival po Ljubljanskem polju in po državni cesti v Kamnik.

Takrat smo mi kamniški paglavci bili razdeljeni v dva tabora: v tabor napadalcev ali oblegovalcev, in v tabor branilcev, ki so jo pa vedno in redno izkupili. Takih pritlikavcev iz obeh taborov, vodilnih namreč, nas je bilo morda dvajset. Imeli smo pod seboj še neštete pomožne čete, dvonožne in četveronožne. Pravo armado!

Komu častitih bralcev ni znan kamniški Mali grad? — Kakor je Eiffelov stolp znak Pariza in Štefanski zvonik znamenje Dunaja, tako Mali grad zaljša ponosno purgarsko mesto. Sredi Kamnika se vzdiguje strm storžič, ki ga na višji strani planote krasi razvalina nekdanjega gradu, na drugi pa trojna cerkvena, posvečena sv. Roku, ki celi rane in odganja kugo. Proti severu je hribček obrasel z drevjem in z nasadi ter se položno spušča do purgarskih hiš, ki so se tik pod njim vgnezdile v izdolbine. Na južni strani je pa Mali grad zelo strm, skoro

navpičen in ves skalnat. Pod tem pečevjem spodaj vidiš niz belih hišic in tu pretaka svoje vode Šajspoh.

Ta skalnata stran je bila tedaj torišče napadalnega tabora. Kolovodje napadalcev smo bili Sveščev Janez, Trščanovi Tonček, Pepek in Johan, Hajkov Fuks in jaz, — največji nepridipravi. Vodje brambovcev pa Napoleonov Francelj, lectarjev Lojzek, oba sinova debele Micke, Gašper in Boltazar, potem Medvedov Tonček in moj brat Dolef, po domače Špicmigl.

Šlo je čisto za res. Za Koštrunovo hišo tik Šajspoha je bil tabor napadalcev. Pred seboj smo gnali po skalah svojo pomožno četveronožno gardo: koze in koštrune, ki smo jih s strašnim vpitjem in mahanjem svojih lesenih mečev gnali v vis. Dočim so koštruni v smrtnem strahu klavrno pobegnili, čim so prileteli prvi kamni od zgoraj, so bile koze že bolj korajžne. Niso se tako hitro ustrašile kamenite roče. Vsak napadalec je imel svojo zaščitno kožo, ki jo je suval pred seboj po skalah navtreber. Ne vem kako bi se nam bil posrečil naskok, da nismo imeli tako izborne pomožne čete, zakaj koza ne pozna špasa. Čim je dospela na skalni rob vrhu planote, je bil branilec že v — rezervi. Preden je minulo pol ure, smo bili vsi že na Malem gradu.

Branilci so bili vedno poraženi, čeprav je bil Napoljonček orjak in umen vojskovodja. Časih smo sovražnika zasledovali še po položnem pobočju navzdol do prvih purgarskih streh, časih smo pa — in to je bilo vselej, če je vražji Napoleon poklical mesarjevega Hektorja na pomoč — bežali po čereh nizdol, seveda ne

tako na vrat na nos, kakor so pobegli naši nasprotniki, čim so zagledali koze, zakaj Hektor po skalah ni mogel za nami. Njegovega ogorčenega lajanja se pa tudi nihče ni bal. Zmagali smo tedaj tudi v tem primeru.

Enkrat nas je pa vendar le doletela kazen. To je bilo tako. Nekoč sem pri naskoku pred seboj potiskal jarca, ki sem ga zbadal tja pod rebra z burklami, kakršne so tačas rabili na kmetih, da so vsajali piskerlonce v peč.

Tu pa se je zgodila nesreča. Priletel je fičafaj iz vrst branilcev in žebelj, ki je bil pri-trjen na njegovi konici, se je zapičil v ubogega koštruna, da je jadrno zdrknil nizdol po skalah vprav na kozo, ki jo je Sveščev Janez gnal navkreber. Vsi trije so se na zadnjem ostanku strme poti skupno kobalili v klobčiču, le s to razliko, da je koza poldrugi meter nad cesto odskočila v stran, da je koštrun obležal na cesti in da je Sveščev Janez tekel, kar so mu dale noge. Jaz sem še seveda potuhnil, se skrnil za grmovjem ter čakal, kaj bo. Kmalu me je imel rabelj v podobi strica Lojzeta v kleščah. Tistega dne nisem dobil kosila in stara mati je za koštruna morala plačati tri forinte a. v. Od branilcev namreč nihče ni hotel izdati srečnega lokostrelca, ki je streljal z fičafajem, pač pa so zatožili mene, češ da sem z burklami gnal koštruna v breg.

Audax omnia perpeti
gens humana ruit per vetitum nefas...

(*Horac Carm. I. 3, 25—26.*)

Sveti večer.

Po vsej hiši je dišalo po poticah. Na zapečku sem čepel in trl orehe, ki so se tam sušili. Zunaj je snežilo neumorno in nepretrgoma že dolgih deset dni. Iz Ljubljane so dan prej že dospeli snežni plugi, da so s cesarske ceste zorali sneg. Toda vedno več ga je bilo: cesta je bila že poldrug meter visoko zasnežena.

Razen mene ni bilo žive duše v prostorni gostilni. Kdo bo na sveti večer posedal v krčmi! V enakomerno tiktakanje velike ure v kotu se je mešalo trenje orehov izza zapečka. Idila.

Véliki hlapec Jernej je zdajci odprl dveri, se pobožno prekrižal s prsti, ki si jih je prej namočil v blagoslovljeni vodi za vrati ter se potem krepko vseknil. Za njim so prihajali drugi posli v véliko sobo in posedli za mizo v kotu ob peči. Ko so bili vsi zbrani, je Jernej segel po rožnem vencu, ki je visel na steni, se še parkrat krepko odkašljajal ter začel: „Danes bomo odmolili tri roženkrance, in sicer vélike. Da mi kdo ne zaspi! Potem bomo pa igrali tombolo, če hočete.“

In začela se je molitev, ki je trajala skoraj poldrugo uro.

Enakomerni Jernejev glas in prav tako enolični odgovori bi me bili sicer uspavali, da nisem imel orehov. Pol ure so že molili in še vedno me niso opazili. Tedaj pa je trdovraten oreh, ki se zlepa ni dal streti, tako da sem moral poseči po kosu opeke, opozoril strogega Jerneja, da čepim — na zapečku.

Pri besedah „ki je za nas krvavo gajžlan bil“, je prekinil molitev, se vzravnal, stopil na klop pred pečjo ter me z eno potezo odluščil z mojega skrivališča. „Smrkavec, ti bom že dal, le čakaj, mi bomo molili, ti boš pa orehe trl! Šment te nosi! Kar poklekni pa moli z nami!“

Kaj sem hotel? — No, minula je tudi ta pokora. Ob poldesetih so se odprla gostilniška vrata in vstopili so: stara mamica, ded, teta in stric. Za njimi še Sultan, ki je bil precej pri meni in se mi dobrikal na vse načine.

Tombola za lešnike in orehe, ki jih je po igri babica zamenjala po deset za star bakren krajcar, je trajala do enajstih.

Nato smo se odpravili vsak v svojo čum nato, da se preoblečemo in pripravimo za polnočnico.

Frančiškanska cerkev je takrat daleč na okrog slovela zaradi izpremembe vélike altarne slike, kakor tudi zbog ubranega petja. Na koru je svojo taktirko vihtel častiljivi pater Kornel. Zato ni čuda, če je bil tiste čase ves Kamnik pri polnočnici pri dobrih očetih frančiškanih.

Napeto smo vsi zrli na sliko nad vélikim altarjem. Čim je namreč pater gvardijan intoniral: Gloria in excelsis Deo! — se je slika Brezmadežne začela pomikati nizdol in prika-

zale so se — jaslice. In pater Kornel je povzel:
„Poglejte čudo se godi, kaj more nek' to
biti!“ —

Še danes mi je milo pri srcu, ko se spomnim te preproste domače, a tako čudolepe melodije. Name so v tistih letih vsi ti častiljivi napevi svetega večera — takrat še ni bilo cecilijanske šole, ki je pozneje reformirala, pa ne pravi pobožnosti v prid, vse tiste blažene, idilične melodije — tako krepko učinkovali, da sem komaj zaspal. In pobožnost ljudstva je bila — resnično od srca.

Blaženi časi!

Razburljivi trenotki.

Tako je potekal čas v enakomernem valovanju vsakdanjosti. Razvijal sem se duševno in telesno; prvo kolikor se tiče prekanjenosti, iznajdljivosti, hudomušnosti, potuhnjenosti in — preudarnosti, drugo, kolikor so se še bolj zaokrožile moje oblike, se še bolj zardečilo lice in še bolj porumeneli lasje. Obenem je naraščala ljubezen, ki jo je gojila do mene stara mati, z ljubeznijo pa tudi nekako preračunljivo klečeplazenje hišnih poslov, ki se je v njeni odsotnosti sprevrglo v neutešljivo sovraštvo. To dejstvo je seveda povzročilo, da sem postal še bolj samopašen in nagajiv. Pa navadno sem jih pošteno izkupil.

Nekoč sem se priplazil v kravji hlev, kjer je dekla pravkar molzla krave. Ni me takoj opazila. — Jaz — ne bodi len — napnem lok in izstrelim puščico kravi v stegno. Učinek je bil porazen. Splašena krava stopi z nogo v golido, ki je bila že polna namolzenega mleka, dekla me zagleda ter mi vso golido mleka vrže na glavo. Bil sem moker do kože, tekem sem čez travnik do bližnjega potoka, da se operem.

Potok, ki nosi še danes ponosno nemško ime Šajspoh, je bil precej deroč in poln vode. Druge kratič sem ga sicer s pomočjo dolgega droga preskočil, to pot pa je bila voda prestopila strugo. Pri vsem tem oprem kol v tla ter se v slikovitem skoku spustim — v sredo potoka. Kakor bi bil trenil z očesom, pa sem že nekaj metrov odplaval po vodi nizdol, kričal „pomagajte“, a ni je bilo žive duše na izpregled. Samo Sultan je lajal in trgal verigo, da bi se oprostil in se zagnal k meni.

Čez potok je bila položena brv, po kateri se je moglo priti na sosedov travnik. Do tja me je že zanesla deroča voda. Krčevito sem se oprijel deske, toda joj meni, struja mi je izpodnesla noge, da so prišle pod mostiček. Z rokami sem se držal zanj in vpil, vpil. Čudno, da je baš tu voda tako drla. Čutil sem, kako mi valovi zaganjajo noge ob desko in mrzel pot me je oblival. Moj krik je naposled privabil strica Lojzeta iz drvarnice. Dobil sem za nagrado par gorkih zaušnic.

Drugokrat se mi je zahotelo, da bi jezdaril na Mišku, ki mi je bil zelo naklonjen. Konjski hlapec Luka me posadi na Miška ter ga potegne iz hleva. Bilo je proti večeru. Luka je imel nalogo, da popelje konje napajat na pristavo, kjer je tekel potok, s katerim sem se bil nedavno tako neprijetno seznanil; tu na pristavi se je razlival v nekak tolmun, vsaj precej širok je bil, če že ne globok. Tja je vodila tedaj najina pot.

Ponosno sem sedel na Mišku. Spremljal naju je Sultan, ki se je iz same dobrohotnosti

seveda venomer zaletaval v konja in meni v noge. Kavalkada je naposled prišla na mesto. Sultan se je, prav tako kakor jaz, precej bal vode. Luka ga je zato nagnal, da je, čeprav nerad, prišel v dotiko z mokrim elementom. Mišku je že zdavnaj presedal neprestani lajež in skakanje veselega Sultana. Ko smo bili sredi tolmuna, se je hotel otresti nagajivca. Udaril je s kopitom — a Sultana ni zadel. Jaz pa sem padel s konja — v vodo. Šele ko sem se do dobra napil, je pridirjal Luka na drugem konju ter me kar za lase potegnil iz neprijetne kopeli.

Mleko in voda sta mi še danes enako zoprna.

Nekoč me je pa kaznovala celo — stara mamica. Bilo je tako: Vsak torek je bil v mestu tedenski semenj. Ta dan je bilo pri nas vse polno gostov: kmetov, kupcev, konjskih lišajev ali mešetarjev, skratka, prava mešanica v nebo vpijočih pijancev. Na prostranem dvorišču je stal voz tik voza in tudi konji so stali na prostem, ker ni bilo več prostora v hlevih.

Tak torek je bil zame izguba. Vsi so name pozabili. Povedal sem že, da so me vsi posli črtili, tudi kuhinjske dekline mi niso bile baš naklonjene. Sam sem bil pa tudi toliko trmo-glav, da nisem hotel prositi jela, ki mi je, tako sem mislil, pristajalo že samo ob sebi. Ob torkih sem običajno čutil vse muke gladu. Če sem prišel v krčmo, me je napodila natakariča: „Ven se poberi!“ Ako sem prišel pred kuhinjo ter so me zapazile kuharice, so mi pred nosom zaloputnile vrata. Stare mame pa ni bilo nikjer. Toda sila kola lomi in neznosna lakota me naposled napoti do nepremišljenega koraka.

Stopil sem v krčmo, odprl spodnji predal omare, potegnil iz njega hlebec kruha in si odrezal kos, ki bi danes zadoščal celi družini.

Takrat sem prvič in zadnjič dobil gorko pljusko — od stare matere. Bog ji ta greh odpusti! Jokal sem se na vse pretege, da me ni bilo moči utolažiti, še celo potem ne, ko mi je stara mama sama prinesla v naročje poln krožnik najslajše mi jedi — sirovih štrukljev. A čim je mamica odšla, sem kaj hitro izpraznil krožnik in — utihnil.

Bili so pa vmes tudi veseli trenutki poleg burnih dni, ki so nam grenili mlado življenje. — Posebno na cvetno nedeljo. Tedaj sem nosil največjo in najlepše okrašeno butaro v cerkev. Razen pomaranč in jabolk, ki so bila privezana v vrhu butare, sem dobil od stare mame tudi evancgarico v dar.

V vélikem tednu sem bil kolovodja pred farno cerkvijo, ko smo paglavci tekmovali, kdo bo napravil več hrupa in hrušča pri razbijanju starih zabojev, ki smo si jih izprosili pri štacunarjih. Tiste dni so pele tudi raglje, s katerimi smo ragljali po mestu v splošno nezadovoljstvo tedaj sicer še ne nervoznih purgarjev in njihovih ščenet. Srajčnik sem v tistih dneh vedno spravil za razporek, ker bi me bili sicer oklali mestni psi.

Na véliko soboto smo v jerbasih nosili potice in piruhe v mežnarijo, kjer jih je blagoslovil kaplan. Drugi dan, na véliko nedeljo, pa smo sekali piruhe s krajcarji in otepali potice, da se je kar cedilo z obraza.

O srečni časi! Fuimus Troes...

Odiseja v Tunjicah.

Ker je bilo pri moji stari materi tedaj shajališče vse jare in prave mestne in okoliške gospode, je seveda morala kuhinja nuditi vsakovrstna izbrana jedila za sladkosnedeže in one, ki so to hoteli postati. Posebnost hiše so bil kuhani raki. Prinašali so jih pa kmetje iz mestne okolice. Posebno tam po tunjiških grapah jih je baje kar mrgolelo v potokih. Bila pa je nekoč baš velika suša in rakov že teden dni ni bilo na mizi. Stara mamica je tarnala ter si venomer popravljala pečo, znak, da je bila v zadregi. Kar smilila se mi je.

Dolgo sem razmišljal, kako bi ji mogel pomagati iz te stiske. Na vse zadnje se mi posveti v brihtni glavi — in načrt je bil kmalu narejen.

Na sv. Pankraca dan sva jo pobrala jaz in Sveščev Janezek tja v tunjiška brda. Naprtila sva si vsak culo in velik kos kruha, pa hajdi v gore. Sveščev Janez je imel kaj sočutno srce za tuje gorje. Njemu sem potožil zadrego stare mame in on je bil tisti, ki je kljub strogosti svojega očeta bil takoj pripravljen deliti z menoj skorjico kruha, napore in — negotovo bodočnost.

Ko je v Podgorju odbila ura tri, sva se zakadila na podgorske griče. Prekoračila sva jih in dospela v prijazno dolinico, kjer je žužborela bistra Tunjščica. Tu sva se utaborila. Pod grmičevjem je Janezek napravil nekak vlgvam, nastlal po tleh mahu, odložil tam svojo in mojo culico s kruhom, odrezal dve veliki palici ter pred vhomom pritrdil med kame-njem kljuko iz medi, nabito s smodnikom. Ta preprosti minomet naj bi služil kot varnostna priprava zoper divje zveri, katerih je po nje-govem zatrdilu kar mrgolelo v podgorskih hostah.

Od štirih pa do šestih sva prebrodila po-točič v vsej dolžini dolinice. Brezuspešen trud. Niti enega raka nisva iztaknila. Povečerjala sva kruh in legla počivat. Janezek je smrčal, mene je pa zeblo. Ždelo se mi je, da vidim tam za potokom luči, ki so se bližale. Strah me je bilo, da sem kar trepetal. Janezka sem dregal in suval, toda mrcina je spal, kakor bi ga bil ubil. V smrtnem strahu sem izluščil iz zavoja žve-plenko — tačas še nismo imeli vžigalic — jo obdrgnil ob hlačnicah in prižgal naboj v kljuki. — Počilo je, kakor še ne pomnim, od-mevalo po gričih in dolinah, pošastne luči so ugasnile, Janezek se je valjal po tleh in vpil na vse grlo: „Asa, asa, moja buča!“ Toda zgodilo se mu ni nič, samo sanjal je, kakor je pozneje pravil, da so naju napadli rokovnjači, ki pa sem jih baš pravočasno prepodil s topovskim strelom. Nekaj časa sva vlekla sapo vase, po-tem pa jo pobrala čez drn in strn, da se je kar dračje lomilo pod nogami. Vsa upehana sva naposled prišla do oglarske bajte, ki je bila pa

neobljudena. Šele tu sva spet krepko zasopla ter se prepustila zasluženemu počitku.

Drugega dne sva že zarana čez griče dospela v samotno dolinico, ki jo je prav tako namakal potočič. Zajtrka seveda ni bilo. Pa kaj naju je to brigalo, saj sva bila dobro rejena. Tisti dan sva imela še precej sreče, nabrala sva najmanj šestnajst rakov.

Janezek je imel pa smolo. Ko sva namreč privzdigovala kamenje v potočiču, ga je zdajci velik rak uščipnil v nogo. Joj, kako je kričal. Ko sem mu hotel pomagati, sem v svoji nerodnosti culo, kjer so v mahovju bivali ujeti raki, položil v — vodo. Učinek je bil, da sem pač odstranil raka orjaka z Janezkove noge, da sta nama pa dva ujetnika iz cule izginila v vodo. — Opoldne sva prišla do mežnarije v Tunjicah. Tam nama je dal cerkovnik šolmašter nekako kosilce ter naju izpraševal, odkod in kam. Povedala mu sicer nisva, da sva na lovskih potih, ker bi bila gotovo navzkriž prišla s tukajšnjimi kmeti-rakelovci. Kdo sva, sva mu pa povedala.

Bil je ravno torek in v našem mestu običajni tedenski semenj. Seveda so naju doma že davno pogrešili.

Mestni birič je bil stalni gost pri stari materi. Njemu je sirota potožila tužno vest, da sem ušel. Birič jej je svetoval — ta premetena duša je storil to zbog plačila, ki se mu je obetalo — naj dá na štirih vogalih mesta razbobnati vest, da sta se potepala Janezek in Pepček. Sveščev ata je bil namreč naš sosed.

Proti enajsti uri se je ob grmenju bobna razlegal po mestnih ulicah in osobito na glav-

nem trgu oni starinski, stereotipni „Se dá na znanje . . .“ Birič je storil svojo dolžnost in purgarji so zmajevali z glavami: „Ti paglavci, Bog se usmili!“

Medtem sva pridno rakarila. Ujela sva še nadaljnjih sedem pitanih kleščarjev. Kako nama je poskakovalo srce od radosti in zadovoljstva! Bila sva takrat resnična altruista, saj nama je šlo zgolj za dobrobit stare mamice in njenih gostov.

Proti večeru se je vračal iz mesta domov kmetič, ki je slišal razbobnani glas: „Se dá na znanje, da sta Sveščev Janezek in Krištofov Pepček neznano kam pobegnila in naj se živa za nagrado takoj zasačita in dovedeta domov.“ Kmetič je mene poznal. Pa saj ni čuda, da me je takoj spoznal, ko se je pa moja svetlorumena buča svetlikala tam izza grmičevja, kjer sva pravkar obirala zadnjo skorjico kruha. Ker je možakar poznal moje brze noge, se nama je približal prav oprezno in — bila sva v pasti, prav za prav le najina uhlja. Ta kožederec naju je enostavno prijel za ušesa in naju brez besedice gnal po brdih nizdol. Culica mu je mahala z rame ter bila ob njega suha rebra, da nama je pokalo srce od sočutja — za rake.

Ko so v mestu prižigali prve petrolejke, smo dospeli na Graben. Pričakovala so naju čisto različna čuvstva, hočem reči: mene objemi stare mamice in mastna večerja, ubogega Janezka pa atova šiba.

Rake je mama obdržala. Kmetič-kožoderec pa je dobil Judeževo plačilo. Tudi birič se je

drugi dan mastil z raki ter me gladil, rekoč:
„Glej ga Pepčka, kako priden fantiček je, ker
tako skrbi za svojo staro mamico!“ Ponigla-
vec, ki je za bobnanje skupil kar tri goldinarje
in še rake povrhu!

Bilo, — prešlo!

Na cvetno nedeljo.

Slednjič je napočil za nas pamže težko zeleni dan — cvetna nedelja, dan butar, pomaranč in cvančgaric.

Že ves teden smo stikali po koteh ter se tajinstveno pomenkovali o uspehih, ki jih bomo dosegli s čimvečjimi butarami v očeh drugih kamniških fantalinov in — podgorskih pretepačev. Skrbno smo izrabili najugodnejši trenotek, da smo se zatekli v okrilje staršev.

Kako goreče smo znali prositi, naj nam napravijo košate in bogato obložene butare — da jim ne bomo v sramoto!

Res so se dala omehčati nam itak že naklonjena srca. Dobil sem butaro, da je bila vsaj petkrat tolikšna kakor jaz.

Stara mamica je butaro skrbno olepšala s pentljami, pomarančami in jabolki. Ob poli sedmih zjutraj mi jo je izročila z opombo: „Pepček, glej, da se ne boš tepel po cesti, ali Bog varuj, v cerkvi! Če prineseš celo butaro nazaj, dobiš cvančgarico, veš!“ — Seveda sem ji obljubil, da se bom skrbno držal njenih navodil.

In hajdi k frančiškankom k maši. Od vseh strani so se — glava pri glavi trle butare na Placu pred Kecljem. Tam smo se zbrali: Sveščev Janez, Trščanova fanta, Fuks in jaz. Po velikosti butar smo bili vsekakor v premoči v primeri z drugimi kamniškimi pobi.

Trščanov Pepek, ki je bil nekaka naša predstraža, je pa zdajci živahno zamahnil s svojo butaro v smeri proti Klancu, odkoder so se bližali — podgorski fantje.

Nehote nam je zastala sapa in skoraj pobledele smo. Vsa naša slava je šla rakom žvižgat. Čujte! Podgorčani so nosili butare, ki so segale preko streh purgarskih hiš skoraj do vrh dimnikov.

Prihuljeno smo jim sledili v cerkev. Tu smo še le mogli opaziti njihovo premoč, zakaj butare so segale do cerkvenega stropa ter se še pod njim krivile za spoznanje.

Kar zôna nas je spreletavala. — Fuks je bil prvi, ki je izkusil silo podgorskih — butar. Hotel je namreč z udarci svoje lepo okrašene butare najbrž tekmovati s podgorskimi fanti, ki so kakor za stavo z butarami bili ob kamnitni tlak, da je marsikak na vrhu cvetovca privezan sad izpod stropa telebnil pobožni ženici na glavo. Tedaj ga je pa prijela roka podgorskega fanta in mu treščila butaro s tako silo ob cerkvena tla, da je na mah odletel ves lepi okras. Ubožec se mi je v dno srca zasmilil. — Ponižno sem se s svojo butaro uklonil v zatišje pod korom, kamor niso segle podgorske pesti.

Po cerkvenem pravilu smo jo jadrno odkurili — domov, ker smo se bali, da nas po-

toma zalotijo Podgorčani ter nam obero pomaranče in pentlje z butar.

Sveščev Janez in jaz sva bila komaj spravila svoji na varno, ko so že prihajali Podgorčani. Omenim pa, da so bili zmagovalci domala skoraj vsi že zreli za — nabor.

Takrat je bila navada, da so se pred odhodom iz mesta še ustavili pri moji babici, da se malce pokrepčajo. Butare so prislonili k zidu, ker jih niso mogli spraviti v vežo.

Na ta trenotek sva jaz in Sveščev prežala izza sosedne hiše. Ko so Podgorčani odšli v gostilno, sva se potuhnjeno približala butaram in jih tako nekako v višini enega do dveh metrov kar vse po vrsti — našagala.

Oglušljiv je bil „auf biks“ divje razsrjenih podgorskih fantov, ko so segli po butarah, pa so se jim v rokah razklale na dvoje.

To je bila najina osveta za ubogega Fuksa.

Po svetih in posvetnih potih.

„Ta haupt hec“ smo kamniški pobje imeli prosne dni, ko smo hodili za procesijo, enkrat v Nevlje, drugič v Mekinje in navsezadnje tudi v oddaljeno Podgorje.

To je bilo v tistih časih, ljudje božji, ko so naši fantje pri vojaki nosili še suknjo belo in ko so bile v veljavi še stare cvancgarice (vsaka po 33 krajcarjev) in pa goldinarja ali kakor so jih Štajerci nazivali, rajniši. Dva krajcarja sta bila takrat že precejšnja vrednost za mrgolina sedmih, osmih let, posebno, če sta bila nova, da sta se svetila kakor cekini, ki jih do takrat še nikdar nismo videli. Pravili so, da jih ima samo cesar, kadar vzame popotni les v roke, mi ga pa dotlej še nismo srečali, torej jih še nismo poznali, cekinov namreč. —

Za dva krajcarja se je takrat dobilo nešteto dobrot. Ne menim jedi, ki smo jih bili siti, kvečjemu bonbončke in pa ciperzamen, ki je tako blagodejno vplival na moj želodec. Za dva krajcarja se je kupil škarničeljček purfla, strelnega prahu namreč. Za dva krajcarja, da nadaljujem, si dobil poln klobuk češpelj ali hrušk, češenj pa še za ušesi povrhu in koncem koncev

osem kolobarčkov lecta v obliki velikega tolarja tistih časov.

Ti kolobarčki! Koliko jada, joka, pridig, tepeža in klofut so nas stali. Kolobarčki so imeli na eni strani cifro, to je nekak z modelcem vdelan okrasek, na drugi pa plat, namreč nič. Te kolobarje smo metali in sicer tako, da je recimo Hajkov Fuks držal svoj kolobarček koncema dveh prstov, jaz sem pa vrgel svojega na rob njegovega lecta. Ko sta se tedaj sovražna kolobarčka zadela drug ob drugega, sta se oba skotalila po tleh in tam obstala. Cifra je bila moja, plat pa njegova last. Če je lecet ali medenjaka ležal na cifri, je bil Hajkov, če na plati, pa moj. Hejkuš! smo bili veščaki v tem sportu. Znali smo tudi malce korigirati fortune. Če smo hoteli nasprotnikov kolobar spraviti na tla recimo tako, da je gledala cifra navzgor, smo svoj lecet enostavno na neopažen način obtežili ter tako pripomogli, da sta oba kolobarčka drug pod drugim padla na tla ter tam obležala na plat, s cifro navzgor.

Ti kolobarčki so bili — kakor je pač naneslo — ali sveži in v tem primeru užitni kot voljna zemlja, ali pa vlažni. S temi drugimi smo igrali, prve pa pohrustali kot dobrodošel priboljšek. Vsak paglavec je imel precej takega blaga v svojih varžetih in malhah. Še vidim pred seboj v duhu debelušastega Trščanovega Pepeka, ki je tistega dne, ko smo romali v Podgorje, imel vse hlače nabrekle in še izpod lajbiča so silili v svobodo delikatni kolački. Hajhata sem se smejal na tihem, premišljajoč, kako si jih bom z zvijačo priboril. Hitro sem skrivoma zabodel žebelj v najvlažnejši kolobarček

ter ga tako opremljenega vtaknil posebe, da ga ne zamenjam.

Vročje je bilo, ko smo naposled dospeli v prijazno Podgorje. Podgorje je uro dolga vas, ki se razteza med Kamnikom in Kriško graščino. Zelo idilično selo. Bele hišice se skrivajo pod košatim drevjem ali za obilno obloženimi kozolci. Odzadaj jo v vsej dolžini varuje solnca in mraza grmičevje, odtod ime Podgorje. Lepa posestva, pridni ljudje.

Bliže Kamniku nego Kriškemu gradu stoji bela podgorska cerkvica na prijaznem holmu. Belemu zvoniku prav dobro pristoji rdeča streha liki ruta brhkemu podgorskemu dekletu. In vsa praznično je odeta danes, še pot je novo posuta s čistim belim neskom.

Tja gori smo zdajci zavili, mošje in žene v božji hram, mi pa okrog štantov in za cerkev. To je bila že tako naša svoboščina.

In završal je neizprosen boj na vsej progi. Kamniški purgarski in okoliški fantalini smo se razvrstili v dve koloni: cifra — plat. In začela se je bitka. Tla pomandrana, kolobarčki zamazani, roke lectaste, hlače ilnate in strgane, rdeča lica, od vpitja široko zevajoča usta, mahanje z rokami in suvanje s čevlji — to je bil nerazrešni vrtinec strastne igre. Kaj je napram tej španska bikoborba! In končni uspeh? Kolobarčki so menjali posestnike, kolikor niso obležali kot žrtve boja na ilnatih tleh, da je marsikateri ošabno nabrekli varžet zdaj široko zijal od praznine.

Na vse zadnje so sovražnosti dosegle ono točko, ko je hočeš nočeš moral poseči vmes pater Fortunat. In drugi dan je pela šiba po

zadnjicah, da si kar skozi hlače čutil — klobase. Pa, naposled, kaj nas je to brigalo! Sloves naše moči in sile je pa vendar le segel v Tunjice in v Šmarco, v Radomlje in Volčji potok, do Gozda in Županjih Njiv, morda celo do oddaljenega Tuhinja. — Ni bila to malenkost, če pomislite, da so podgorski fantje bili dan za dnevom pri volji za „auf biks“. Da smo jim vzbujali spoštovanje, je razvidno iz tega, ker so drugega dne proti svojim običajem prišli v mesto z nazaj potisnjenimi krivci na klobukih.

Šment, to smo bili tiči!

Cirkuški pajaci.

Sveščev Janez, trije Trščanovi fantje: Tonček, Pepek in Johanček ter moja malenkost smo bili strah in trepet vseh staro-kamniških sovrstnikov obojega spola in vse takratne divje in domače živadi.

Pripomnim takoj, da smo se rodili baš v nemirnem razdobju po rokovnjaških časih, kakor sedanjí naš mladi rod v prehodnih letih po svetovni vojni. Hočem reči, da smo bili po — rokovnjaške psihopatične prikazni. Vsaj drugače ni moči tolmačiti našega tolovajskega in nepravdanskega vedenja.

Glavni postojanki sta bili na posestvu moje babice pri Krištofu in Trščanova pristava. Tu smo iztuhtali vse svoje nakane in hudomušnosti. — Pa je prišel Trščanov Tonček, ki je bil naš starostni predsednik ter nas opozoril, da bo prihodnji dan veliki semenj v Kamniku.

Semanje dni nismo imeli pouka. Pohajkovali smo tam na trgu pred šolo, kjer je bila največja gneča kupcev in prodajalcev. Kar se pridrevita izza frančiškanske ulice do nas dva ošemljena pritlikavca, pajaca iz cirkusa, ki se je bil utaboril na trgu. To je bil haló za nas pe-

torico. Takoj smo jima bili za petami. In že smo se dogovorili.

Jaz sem pohitel domov po svojo rjavo veverico, Trščanov Pepček je prinesel seboj svojega kužeta, Johanček muca in Sveščev Janez je primahal celó s sovo — vse živali smo imeli na verižicah na ramenih.

V cirkusu smo si izposodili tiste koničaste klovnske klobuke, lica nam je preslikal cirkuški pavliha, da smo bili prav slikoviti. Kdo bi nas bil spoznal! Uvrstili smo se za pajacema, ki sta sedela na oslih in za njima smo stopicali mi drugi pod vodstvom Tončka, ki je nosil turški turban in velikansko rdečo zastavo s polmescem. Klovna sta zbijala na bobne, da bi bila skoraj zbudila mrtvece, tak šunder je bil.

Ker je nas petorica domačinov bila bolj korajžna nego laška klovna, smo imeli kmalu polne žepe krajcarjev, Sveščev Janez si je pa s svojo sovo prislužil celó nekaj srebrnih petic. Da je bil nastop silnejši, smo živali venomer ščipali: tako so dajale čim več in čim bolj divjih glasov od sebe. Sova je frfotala kakor zbesnela okoli Sveščeve glave, veverica mi je naposled čepela na vrhu koničaste bele kape.

Nazadnje smo ubrali pot po Šutni tja do moje stare matere. Tam smo se uvrstili v polkrog, italijanska glumca sta stopila raz osla, naše živali smo držali pred seboj trdno ob verižicah in udarci na boben so naposled privabili staro mamó pred vežna vrata.

„Oh, ti nadloga ti ciganska,“ so rekli, „odkod pa ste, paglavci?“ — Ni nas spoznala, tako smo bili našemljeni. Trščanov Tonček je po latovsko odgovarjal, dočim sva se jaz in Sveščev

Janez začela prerekati v patovskem jeziku, obeh pa moja stara mama ni razumela. Kar križati se je počela. „Ješ, ješ, saj to niso krščanski ljudje“, je dela. Vmes pa udarci na boben, tuljenje kužka, mijavkanje mačke in frfo-tanje sove. Sodni dan.

Da se nas odkriža, nam je vrgla pest drobiža pred noge. Mar bi ga ne bila vrgla. Zakaj vsi naši zli rokovnjaški nagoni so sedaj prišli do veljave. Naposled nam je ušla žival, izgubili smo v medsebojni bitki koničaste cirkuške kape, z obrazov se je odluščila na debelo namazana barva, tako da nas je naposled razpoznala. „Oh ti sodrga preklicana“, je vpila, „le čakaj — to je veljalo meni — samo če te v pest dobim, ti grdi pretepač ti, zanikrni!“ Kar na jok jej je šlo. Kaj smo hoteli? Poparjeni, razkuštrani, razcefrani smo prihuljeno ubrali rakovo pot čez cesto v Sveščevo vežo, skozi vežna vrata na vrt in preko zidu v Zapriško predmestje. Tam smo šteli novce. Skoraj tri forinte smo odnesli. Za cirkus smo napravili dobro reklamo. Pri vsaki predstavi smo smeli tam zastonjkariti.

Da pri teh predstavah nismo križem rok držali, je po sebi umevno. Tonček je iz cirkuškega skladišča privlekel veliko tanko vrv. Mi drugi pa smo vrv v zankah opletli okoli nog in okrog tistih meksikanskih čevljev naših dičnih purgarjev, da so bili, čim je bilo predstave konec, drug h drugemu za noge privezani. Grozen hrušč in trušč je nastal. Najprvo si je nekaj bojevitih meščanov seglo v lase. Ko so pa ti videli celo rajso enakih nesrečnežev, so prišli na sled zlobni petorici, ki pa je že od zunaj

skozi špranje in luknje v platneni ograji opazovala izid šale. — Prizor za bogove in zadoščene za batine, s katerimi so nas dan za dnem obkladali kamniški purgarji.

Ko je odšel laški cirkus, smo si ustanovili lastnega. Moja stara mama je med drugimi imela v hlevu konja, ki mu je bilo ime Miško. Šestnajst let je bil že star in silo miren in dostojanstven, kakor se to pač spodobi za izkušnega konja. Meni je bil posebno naklonjen, ker sem mu prinašal sladkorja in v žganje namočenega kruha. Naš Sultan, velik kodrast pes z ogromno betico in s ponižno prosečimi očmi je bil naš nadaljnji zaveznik. A druga živad vam je tako in tako že znana. Trščanov mucek in kuža ter moja veверica so si bili med seboj prav tako vdani prijatelji kakor njihovi gospodarji.

Prvo procesijo smo priredili prihodnji torek. Na ta dan je imela stara mama dela čez glavo. Jaz sem se zmuznil v hlev, potegnil Miška na prosto, osvobodil Sultana verige in nas troje je mahnilo na kamniški prod ob bregu Bistrice. Tam so nas čakali drugovi s svojimi živalmi. Na Miška sem sedel jaz, na glavi mi je čepela veверica, na Sultanovem hrbtu je jahal Trščanov mucek in na vozičku, v katerega je bil vprežen Sultan, je sedel naš kužek.

Tako smo jo udarili preko brvi v predmetje in odtod v mesto. Da smo bili našemljeni prav po cirkuško, je umevno. Sila radovednega občinstva se je gnetlo okrog nas. Sprva so mislili, da smo odposlanci novega cirkusa. Pa je moral šment prinesiti vprav mojega strica, ki je spoznal Miška in ga poklical po imenu. Konj

je zdirjal napram njemu ravno v trenutku, ko se jaz tega nisem nadejal. Posledica je bila splošna zmešnjava, zakaj Sultan jo je tudi ubral za Miškom in mi drugi smo se — valjali v cestnem prahu. Škodoželjno so nas namlatili purgarji. Bog jim daj vse dobro na onem svetu!

Kajetan in paradižniki.

Omenil sem že nekje drugod, da smo purgarski sinovi: Sveščev, Terščanovi, Fuks in jaz imeli ekstraštund pri frančiškanih. Tudi to vam utegne biti znano, da smo celó pobožnim patrom znali zmešati štreno.

Nekoč se nam je na potu v ekstraštund pridružil sošolec iz nasprotnega tabora, Kajetan, poznejši dohtar Smola, kakor so ga klicali. Že smo mu razkazali ves samostan, predstavili smo ga tudi vratarju, ki je imel kruh pod ključem ter ga delil vsakomur, kdor si ga je le poželed, in smo naposled dospeli na razsežni samostanski vrt.

Tu smo mu razkazali naše minomete v teoriji in praksi, obrali po drevesih jabolka in hruške ter prišli naposled pred rastlinjak.

Le-tu so v vsej svoji zrelosti mamili oči lepi, skrajno debeli paradižniki.

Kajetan doslej še ni videl tega sadeža. Natvezli smo mu, da je to meksikansko sadje, zelo dobro, okusno in sladko — in za nas prepovedan sad. Kajetanu so se kar oči bliskale in skoraj slišno je požiral sline. Terščanov Peppek se je zdajci oprezno ozrl, dali ga ne vidi kak

pater, ter odtrgal paradižnik. „Na“, je del Kajetanu „poskusi“!

Kajetan je pohlepno ugriznil v paradižnik, ga nekaj časa mečkal v ustil ter se pačil v licu, kakor da bi imel usta polna glist. Nekaj sadu je že poromalo v njegov želodec, dočim je ostanek naposled izbruhnil iz sebe.

Neznansko se je stogotil ter nas v divjem diru zapustil.

Drugi dan smo imeli na Kajetanov bojni klic junaški spopad na dekanovem travniku.

Na žalah.

Na Malem gradu je odjeknil zadnji bim bim mrtvaškega zvona. Ljudje so se križali ter s pobožnim „Bog mu daj večni mir in pokoj“ ali „Bog jej daj dobro!“ čakali vse dotlej, dokler ni bilo konec klenkanju. Radovednost se je vsakomur čitala na obrazu. Kdo je umrl, so ugibali stari in mladi.

Če je opoldne zapel veliki zvon farne cerkve na Šutni, smo že vedeli, da se je od nas poslovil član imovitejše družine. In če je zvonjenje farne cerkve, kateremu je kakor v dialogu odgovarjalo pritrkavanje iz lin frančiškanske in morebiti še žalske cerkve, trajalo skoraj pol ure, se je že zbrala gruča žensk pod farnim zvonikom ter čakala na prihodmežnarja. „Oh, kaj res, ja, za božjo voljo, kaj mu je neki bilo, saj sem ga še včeraj videla. Ti moj Bog! Človek res nikdar ne ve, kdaj in kje ga čaka smrt. To bo pa lep pogreb!“

Preminul je bogatin. Krsto zanj so naročili v Ljubljani, zakaj kovinskih tedaj še niso izdelavali v Kamniku, kjer so poznali zgolj truge, ki jih je točno po životni meri mrtvecu moj-

strsko ustrojil mojster Gropa vulgo Cimperman tam pod Zapricami.

Veterajnarji so ves dan vežbali „habt acht, zum Gebet“ in ognjegasci so šarili po ulicah, da se je marsikdo kar ustrašil: Ježeš, kje pa gori?

Dva dni pozneje se je po strmi poti na Žale premikal tužni sprevod. Tudi mi šolarji smo bili vmes. Silili smo iz vrst, ko se je oglasil veteranski boben, ki je bil prevlečen s črnim prtom, da so nas morali pri vsakem udarcu na boben naganjati nazaj v vrsto.

Pred vhomom na britof so stali vsi kamniški berači, privilegirani, namreč oni, ki so stanovali v ubožnici, in neprivilegirani, oni, ki so prosjačili po mestu ob petkih in svetkih ter niso imeli stalnega bivališča, in čakali, da se pojavijo pri vhodu gospod, ki imajo pogreb „čez“. Za en zeksar na osebo se je takrat že izplačala pot na pokopališče.

Mi učenci smo pa po svoje prišli na račun. Ko so odšli veterajnarji in gasilci, smo jo udrli za njimi, da se je stari Ožba, ki je bil nad dva metra dolg — prijazen mu spomin! — kar krivil od samega nevoljnega obračanja in krotanja neugnane šolske mladezni.

Zlati časi!

Nevihta.

„Ježeš, križ božji“, so se križale ženske, če se je zabliskalo tam za Kriško goro in je takoj na to udarila strela ter je strašno odmeval grom po hribih in dolinah.

Neurje, ki se je pojavljalo v tistih časih v kamniški kotlini, je bilo vse drugače silno nego dandanes. Tistih okroglih bliskov, ki so trenutno na nebu zasijali kot velike ognjene kepe v podobi solnca, iz katerih so na vse strani pršile strele, nisem nikjer več videl.

In lilo je, da je po klancu na Šutno in na drugo stran v mesto drl hudournik, ki je trenutno splahnil prašno ali blatno cesto.

Tako vreme je bilo za nas kamniške pobaline kakor za nalašč naročeno. Zbrali smo se zgoraj na klancu, kjer smo vsak svoj papirnati ali celo leseni čolniček izročili deroči vodi ter jo ubrali za njim. Za silno deževje, ki nas je hipoma premočilo do kože, se ni zmenil nihče in nihče se ni ustrašil, če je ta ali drugi s trebuhom telebnil na cesto v vodo, da je kar škropilo.

Ženske so se pa togotile na nas „Boste šli, pamži, Boga se bojte, ali ne vidite, kako se krega nad vami. Križ božji!“

Kje najdeš danes ob taki hudi uri paglavce na cesti!

Snežni zameti.

Tako okoli božiča smo tiste čase imeli vedno obilo snega. Božič brez snega in brez jasic, to je bilo za nas neumljivo. V poznejših letih sem doživel več božičev brez snega in brez jasec.

Snežinke tistih časov so zalegle za tri danšnje. Ni čuda, če je v dveh urah zapadlo snega za pol metra. —

Tedaj smo pa že vedeli, da nas čaka nova burka. Iz Ljubljane je namreč proti poldnevu prišla cela karavana snežnih plugov. V vsakega je bilo vpreženih kar po deset parov konj. Za obtežilo je bilo na plugih nagrmadeno kamenje.

Da so nam vozniki radovoljno dovolili sedeti na pluge, je samo po sebi umevno. — Še niso bili plugi v mestu, je bila na njih že razvrščena vsa tedanja kamniška mladina, na čelu jim navihanci: Sveščev, Trščanova dva, Fuks in moja malenkost.

Marsikoga je sneg, ki ga je plug odmetaval na desno in na levo, zasul, da so se izpod snega videle komaj še capljajoče noge.

Karavano smo spremljali ves čas, dokler se je mudila v mestu in v mestni soseski. Šele pozna večerna ura nas je vrnila svojcem in nas pripeljala k mastni večerji.

Idilični časi!

V mekinjskem borštu.

Takrat še ni bil civiliziran, ni bilo namreč še stezá in potov v njem, ki jih je pozneje dal napraviti Praschnikar.

V tem borštu smo se igrali ravbarje, čisto po vzorcu rokovnjačev, ki so jih takrat vsak dan še vodili vklenjene v kamniške kehe.

Splezali smo v vrhove vitkih smrek ter odtod metali storže na kamniško gospodo, ki je tod iskala raznovrstne utehe. Oponašali smo pri tem čuke, da so se gospoda kar spogledovali ter jo urnih krač pobrali nazaj v mesto.

Marsikaka veverica nam je padla v roke in tudi marsikak krvav prst, v katerega se je zagrizla brzonoga glodavka, je bolel, da se je Pepček večkrat jokaje vrnil v naročje mile stare mamice.

Nekoč nas je borštinar pogruntal. Dal je smreke, ki so imele vidne znake naše plezalske umetnosti, od tal v višini treh do štirih metrov okrog in okrog na debelo namazati s smolo. Ni mu bilo treba dolgo čakati. Evo nas petorice! Hajkov Fuks je bil prvi na smreki in v — smoli. Tudi nam je kmalu zmanjkalo tal in v tisti višini smo tedaj vsi viseli — prilimani.

Dočim se je meni in Trščanovemu Pepčku posrečilo, da sva se urno iznebila hlač in jih prepustila nemili smoli, so bili drugi manj okretni.

„Holt!“ je zavpil logar in kakor prilimani (saj so res bili!) so obviseli na smrekah vsi trije naši pajdaši — žrtve neusmiljene smole. Pa udri, udri s štaberlom po zadnjicah, da so se kar iskre kresale ter se plaho skrivale ptice. Bog mu oprostil!

Hlodi.

Po Bistrici so dan na dan plavali hlodi, ki so jih spuščali v vodo sekači tam gori pod Mokrico v podnožju kamniških planin.

Za smodnišnico sredi pota med Kamnikom in Stranjami je bil takrat edini jez, ki je oviral svobodni tek mrzle Bistrice. Nad jezom so se kopičili hlodi drug na drugem ter čakali, da jih dalje čez jez odnese poplava ali jih potegnejo drvarji z dolgimi železnimi kljukami, ki so jim rekli „mački“.

Ta furtelj smo poznali tudi mi. Več hlo dov smo bili že potisnili preko jeza v deročo vodo, kar se plavajoča gomila lesa, ob kateri smo stali v vodi, jame sama od sebe premikati proti jezu. Sveščev je bil namreč tako neroden, da je hlod, ki je ležal počez čez druge ter tako s svojo težo oviral plavbo, na ta način uravnal, da so se zdajci vsi čoki začeli pomikati navzdol — in mi ž njimi.

Naše vpitje, ki je sledilo nezmisl nemu početju, je bilo na vso moč obupno in presunljivo. Minuto pozneje smo bili že vsi pod jezom v peneči se vodi, kjer smo se s debli vred vrteli okrog svoje osi. Sreča je bila, da smo se krče-

vito držali vsak svojega hloda, sicer bi danes
teh vrstic ne mogel napisati.

Po hudem naporu smo slednjič vendar za-
plovili k obrežju ter se tako rešili pogina. Bog
se usmili!

Ta nezgoda nam je ta sport povsem za-
grenila.

Kako sem jo izkupil, ko sem žgance kradel.

„Pepček vstani, nesnaga ti zaspana!“ me je budila in kregala stara mamica... ob štirih zjutraj. „Oh mama, dajte no mir!“ — „Precej vstani, boš nesel žgance na njivo.“

Kaj sem hotel, moral sem se vdati v usodo. Ves krmežljav sem prilezel v kuhinjo, kjer mi je dekla pripravila košarico, v kateri je stala tik skleda z žganci, ki so bili na debelo politi z ocvirki, skleda z zeljem in liter vina.

„Boš mogel nesti?“ me je vprašala mama. Da me ni vprašala, bi bil gotovo zavrnil težko breme, tako pa sem se le hotel postaviti, češ, Krištofov Pepček, pa ne bi zmagal. —

Pot, ki je vodila moje kratke in drobne korake do cilja, je bila skoraj pol ure dolga, tja pod Podgorsko cerkev.

Ker je slastni vonj žgancev le preveč prijetno udarjal v nos, me je zavedla izkušnjava, da sem se spotoma lotil zgornj ležečih ocvirkov z žganci vred. Tlačil sem si jih v usta, da se je kar cedilo po bradi.

Pri tem opravilu me zaloti stari Jernej, ki je bil pri nas za vélikega hlapca. Zagledal me

je že oddaleč ter mi prišel naproti, da mi pomaga nesti malico.

„Oh ti nepridiprav ti, saj nam boš vse pojedel, ti zverina ti snedena!“ Vzel mi je torbico iz rok, jo postavil z eno roko na tla in z drugo držal mene, da mu nisem mogel uteči. In pošteno me je naklestil. „Boš še žgance kradel, kaj?“ — „Oh, saj ne bom.“ „Le počakaj, bom že stari mami povedal, kakšen si!“

Tedaj pa sem se zavedel zločina, pokleknil sem pred Jernejem ter ga za božjo voljo prosil, naj ne pove nič stari materi.

In dobra duša Jernej — je primanjkljaj žgancev vzel nase.

V Velesovem.

Velésovo je prijazen kraj, kjer stoji star samostan in slovita romarska cerkev. Takrat je bila še zelo obiskovana. Limbarska gora, sv. Višarje in Velesovo so bile tri božje poti, katerim se tiste čase ni smela izogniti nobena pobožna in brunna ženica.

Ni tedaj čuda, če sem se neko lepo jutro zarana v spremstvu stare mamice odpravil tja tudi jaz.

Pram Miško, ki ga je ravnal hlapec Jernej, je ponosno dvigal v vis svoje uhlje ter pozorno (takrat konji še niso imeli plašnic) motril okolico češ „glej, glej Krištofovo mamó pa Pepčka bo treba že malce previdneje voziti.“ S pramom sva si bila namreč dobra prijateljja. Miško ni potreboval biča, kakor tudi jaz ne, zakaj čim bi se kdo predrznil naju udariti, sva se le še bolj zakrknila v divjo in neukrotljivo trmo.

Za kočijo odzad je Jernej pritrnil precejšnjo kopo sena in pod sedež je spravil ovsa, ki bi zadostoval kar za tri konje. Stara mama pa si je v torbico nadela pet prekajenih klobas, nekaj rebrc in cel hlebec kruha za 20 krajcarjev. Tudi nekaj brinovca je bilo za po poti.

Hi-hot! in Miško je potegnil, da sem skoraj padel na zobe. V dobri uri smo bili vsi čili in zdravi v Velesovem.

Jernej je Miška spravil v hlev ter mu nasul ovsna in sena, da je sosedni konj kar zavistno obračal svoje velike oči na došleca.

Jaz pa mama sva se kar naravnost napolila v cerkev, zakaj skrajni čas je bil, da pohitiva, ker je bil skoraj že evangelij na vrsti. — Po končanem opravilu sva šla trikrat okoli velikega oltarja ter sva vsakikrat položila v pripravljeno košaro po en voščeni ofer, jaz tri konjičke, mama pa dva Jezuščka in sv. Nežo.

V zakristiji je imela stara mati gotovo poseben privilegij, zakaj izven nje nisem videl tam nobene romarice. Tam so mama dali za maše.

Ker so bile tisti dan odprte katakombe pod cerkvijo, sva po vijugastih stopnicah stopicala nizdol tudi midva. V teh katakombah je bilo deloma v stenskih vdolbinah, deloma ob zidu nešteto krst, vse odprte. Menda so tam v starih časih pokopavali nune iz nekdanjega samostana.

Še danes se spominjam, kako me je spreletela groza, ko sem zagledal v krsti ležečega duhovna z baretom na glavi. Kakor sem bil že radoveden, sem se dotaknil mrličeve obleke, ki pa se je — čudo — vdala prstu, tako da je prodril skozi obleko in kar je bilo pod njo.

„Ježeš, mama“, sem zavpil in pokazal na prst, ki je tičal v mrtvecu.

Mumificirani mrtveci so bili kakor v palermitanskih katakombah pod vplivom suhega zraka v grobnici ostali nespremenjeni, kakor so

jih pred več nego dve sto leti položili k večnemu počitku, samó z razločkom, da so na videz živa trupla bila zgolj — pepel.

Stara mama se je ozrla po ljudeh, če me ni kdo videl, me prijela za roko ter jadrno pohitela proti izhodu.

V mežnariji je potem dala še za eno mašo — za pokoro.

Nekam tiha je bila vso pot, še klobase jej niso teknile, samó dva požirka žganja si je privoščila. Zato sem se pa jaz bolj podvizal ter spravil kar dve klobasi v prostorni želodček.

Gadje leto in črešnje.

Sveščev Janez je prišel póme. Vsakikrat, kadar se je tam izza nasprotne hiše pojavila njegova čokata postavica, sem že vedel, koliko je ura bila. Prav oprezno sem smuknil v veliko gostilniško sobo in če ni bilo gostov, sem odprl kredenco, vzela hlebec kruha ter si ga odrezal dobršen konec, ki naj bi zadostoval zame in za tovariša. Pogledal sem nato še po veži, če ni morda kje v bližini stara mati, ter smuknil skozi železna vrata iz veže v „špekamro“, kjer so visele pod stropom vsakovrstne mesne dobrine, počenši pri kranjski klobasi pa vse do gnjati in krač. Dve klobasi sta brž izginili v mojem prostornem žepu.

In hajdi v svobodo! Pred šutensko cerkvijo sva se sešla. „Imaš kaj malice s seboj?“ me je vprašal Janezek, in ko sem pritrdil, se je zadovoljno namuznil.

„Danes greva na gadel!“ je rekel. Meni je bilo prav in tako sva jo zavila čez bistriški most okrog vogala mimo nekdanje šrange proti Vrhpolju. Na desno sva se izgubila v gostem smrečevju ter sopihala v hrib, da se je kar kadilo od naju.

Tolsta gora stoji vštric s Starim gradom, malce višja je morda in ploščnata na vrhu. Radi tega menda se tudi imenuje Tolsta gora.

Ko sva prišla na vrh, sva se seveda najprej lotila klobas in kruha. Omenim naj, da sem za vse take in enake pustolovščine nosil vedno s seboj cekar in malho, kamor sem običajno zložil provijant in kamor smo po uspelih pohodih spravljali tudi — plen.

Ko sva se do sitega najedla ter si žejna usta poplaknila s periščem vode iz žuborečega studenca, sva počela skrajno oprezno tavati po vresju in travi Tolste gore.

Ker je bilo tistega leta mnogo črešenj na prodaj, sva sklepala, da mora biti spet vse polno gadov. Povedali so nam namreč ljuje, da se z črešnjami vred, kadar dobro obrodé, pojavi vselej tudi gadja zalega. Čim več črešenj, tem več gadov.

Bila sva pa prava mojstra v tem poslu. Že precej cvancgaric sva si bila v preteklem letu zaslužila na okrajnem glavarstvu. Za vsako gadjo glavo so nam plačevali po en lep, svetel zeksarček. Iz skupička sva si potem kupovala smodnika in bonbončkov.

Opremljena sva bila z gorjačami in s štaberlom, špansko trstiko. Paličico sva na koncu preklala, v precép pa vtaknila nekako leseno zagozdo v obliki klinca, ki sva jo imela pritrjeno na vrvici. Čim je gad siknil, je bila trstika že nad njegovo glavo, zagozda se je izprožila in gad je bil — najin.

Tisti dan sva jih precej nalovila. Tak posel seveda zahteva precej dobrih živcev, korajže in preudarnosti. Vsega tega sva midva, ki sva

med tovariši slovela kot najdrznejša gadarja, imela dovolj in še preveč.

Usekala sva jo potem kar po sosednih vrhovih v prijazne Palovče, ta slavni eldorado za ljubitelje črešenj. Tako nekako ob treh popoldne sva že obirala črešnjo, ki je obrodila, da so se kar lomile veje. Posebno izbirčna pa nisva bila, zakaj če je veja bila malce preobilno obdarovana s slastnim sadjem, sva jo enostavno odkrhnili od debla, da sva jo povem povsem mirno lahko obrala na tleh.

Ko sva baš polnila cekar s črešnjami, evo ga gospodarja! „Bosta šla, smrkavca, sèm z črešnjami!“ Mož pač ni računal z urnimi bedri, ki so naju nesla po hribu nizdol, kakor gazele v puštinji, če jim je lev za petami.

Drugega dne sva se izmuznila iz hišnega varstva na okrajno glavarstvo — prodat gade.

Prav ko so nama odštevali lepo vsotico evancgaric, viš ga hudimana, ali se ne pojavi pred nama črno zamazano lice oglarja iz Palovč, ki je baš prišel na davkarijo plačat fronke. „Oh, glej jih, glej, glej, ali vaju imam. No, že dobro, vaju že poznam!“

Midva na vrat na nos skozi vrata na Plac in čez klanec na Šutno.

Stara mamica je morala oglarju za pozobane črešnje odšteti cel goldinar. Meni se ni zgodilo nič. Za Sveščevega Janeza pa sajasti Palovčan sploh ni porajtal.

Prvi šolski dnevi.

Da sem komaj pričakoval začetka šolanja, se razume po sebi, zakaj z znanjem, kar so mi ga bili vtepli v glavo pri gospe Cerarjevi, sem bil brezdvomno brez konkurence.

Prvi dan smo imeli mašo. Šele drugi dan so nas prišli ogledovat kamniški patri — učitelji Ehrenfried, Fortunat, Rajner in Kornel. Seveda je bila peteroperesna deteljica spet zbrana v prvih dveh klopeh na levi. Desno je stala tako zvana oslovska klop — ezelponk, klop za repetente in včasih tudi za delikvente ter tiste, glede katerih preiskava še ni bila končana.

V drugi klopeh za nami so sedeli naši vrstniki iz sovražnega tabora, kakor Medvedov Tone, Kajetan, Napoleon, Filec i. t. d. Čisto od zadaj so tiho ždeli — Podgorčani, Tunjičani, Nevljani in Stranjani. Tudi Palovče, Gozd in Županje Njive so imele tu svoje zastopnike.

Kar nas je bilo purgarskih sinov, smo nosili na hrbtu tornistre, iz katerih so na vrvicah bingljale nove rumene gobice. Nova je bila tudi tablica in pisalce, ki smo mu rekli „po kranjsko“ grifel.

Tisti dan nas niso preveč mučili. Toliko, da so nas vpisali v razredno knjigo, nam vtepli, da moramo vstati, če stopijo gospod pater v šolo in da moramo potem moliti. Drugi dan je tik pred začetkom šolske ure vstopil v razred velik fantalin ter začel brisati tablo. Repetenti so nam povedali, da je ta fant prav za prav patra Fortunata profos in krvnik obenem. Pomagal mu je namreč vselej pri tepežu zakrknjenih grešnikov. Držati je moral hudodelnika, dočim mu je pater Fortunat na zadnjico s štaberlom odmerjal udarce, tri do deset po številu, kakor je bil pač greh manjši ali večji. Ta profos je tudi na patrov ukaz marsikaterega obsojenca peljal na stranišče, kjer mu je iz hlač izvlekel — podlogo, ki naj bi varovala izvesten, preveč občutljiv in žlahten del telesa.

O besnosti tega dolgina sem se na žalost moral pozneje tudi sam prepričati in z menoj vred tudi moji prijatelji.

Tretji dan je prišel v razred pater Rainerij, ki je na tablo kaligrafično napisal pet do šest črk, ki so tisti dan prišle na vrsto.

S patrom Kornelom smo se že prvi dan spoprijaznili. Najprvo nas je naučil tisto starodavno pesmico: „Barčica po morju plava...“ in „Izpod skale spoke male...“ ali ono „Stvarnica je spala in zopet je vstala...“ — Pozneje so se vrstile heroične in bojne pesmi, kakor n. pr. „Bubanj silno budi nas u boj krvavi...“ — in našo koračnico: „Rado ide Srbin u vojnike, zelene že bere lovorike“.

Ob desetih so se odprla šolska vrata in na vrat, na nos smo bili že v klopčičih drug na drugem na glavnem trgu, dokler se ni prikazal

pater Fortunat. Razpršili smo se na vse strani, kar pa seveda ni prav nič pomagalo, zakaj drugi dan smo bili že citirani pred tablo ter tepeni čisto po predpisih.

Pater Rainerij je bil posebno strog. Morali smo mu — pokazati desno dlan. Nato je potem s štaberlom prav po kmečko zamahnil, enkrat, dvakrat, trikrat — „Asa, asa —“ smo vpili, kar pa oledenelega srca patru Raineriju ni niti najmanje genilo.

Pater Ehrenfried nas je tepel s cingulom in sicer z vozlom na koncu, da je bolj bolelo.

In vendar smo jih imeli vsi radi in oni nas. Živeli smo kot velika družina v brezprimernem soglasju.

Svetila jim večna luč!

Slovo od stare mamice.

Napočil je navsezadnje dan, ko so se — po vsej pravici trdim — oddahnili kamniški purgarji. Menim, da so takrat ta znameniti dogodek pošteno zalivali pri Nebeškem očetu.

Oddahnili pa so se tudi vsi kamniški cucki, mačke in vrabci, zakaj njihove trinoge je pobrala noč, odnosno kamniška pošta, ki nas je po triurni vožnji z vsem balastom iztovorila na obsežnem dvorišču pri Lefantu.

Še danes se mi milo stori pri srcu, če se spomnim, kako je jokala moja dobra stara mamica, kako me je božala ter poljubljala, kake nauke mi je dajala za na pot in z nauki na večer pred slovesom cel goldinar. Hlastno sem ga spravil v že precej dobro založeni mošnjček.

Zjutraj sem še enkrat stopil do njene postelje, da — sprejmem še en goldinarček v srebru. Dobra ženica je pač menda pozabila, da mi je že na predvečer dala svoj popotni obolus.

In še en goldinarček mi je vrgla pol ure pozneje, ko je zaropotala pošta pred hišo ter je zatrobil postiljon: Trara, trara, die Post ist da! — „Adijo mamica!“ sem pozdravljaj in „Pridkan bodi, Pepček in Boga se boj! No, le

sezi tjale na nočno omarico ter mi daj denar-
nico. Na, tukaj imaš še goldinar!“

Bog ti obilo poplačaj, plemenita žena!

* * *

Neverjetno hladno me je sprejela bela Ljubljana. Kar niso me hotele nositi noge. Še lakote nisem čutil, čeprav sem bi tak snedež. In čisto tako se je godilo vsem ostalim junakom teh vrstic: Sveščevemu Janezu, Trščanovim fantom, Fuksu in drugim.

Slovo od brezskrbnih let, slovo od vseh pustolovščin, sam samcat v tujem mestu, brez zaščitnice, brez žgancev, klobas, dobrega kruha in mleka!

Kamniški postiljon me je s priporočilom stare mamice izročil v varstvo štalmajstru Jerneju pri Slonu. Ta me je s culo in skrinjo vred popeljal v Študentovsko ulico, kjer mi je stara mamica našla varno zavetje pri pobožni ženici za tri goldinarje na mesec, povrh še perilo in zjutraj ter zvečer roženkranc.

Tam sem že našel štiri sotrpine, ki so mrko sedeli na svojih skrinjah. Plaho in boječe smo se spogledavali, motrili in preresetavali. Takoj sem jih precenil, da se mi jih ni bati, ker sem si bil v svesti, da postanem prav kmalu njihov — kolovodja.

Pobožna ženica je morala že imeti nalog od moje stare matere, naj mi ne greni že prvih uric in dni, zakaj Pepček sèm in Pepček tja se je ves dan razlegalo po sobi in stopnišču.

Mislite si sobico, v njej tri špampete zgoraj in tri pod njimi. Očividno se je zamudil šesti sostanovalec. Sredi sobe velika miza, dve

klopi in dva stola. Pod stropom navadna petrolejska svetiljka. Po stenah polno svetih podob in rožni venec z jagodami kot oreh debelimi. Na obeh oknih vse polno rož, foglovž s kanarčkom in kletka za veverico. Kakor sem zvedel, jo je v mojo zabavo nabavila stara mamica.

Prehrano nam je dajala Katrica nasproti škofije. Za mesečnih deset goldinarjev smo dobili za zajtrk kavo in velik kos kruha, opoldne juho, meso s prikuho in zvečer štruklje ali pa kavo — vse v diluvialnih količinah. Nisem se mogel pritožiti.

Začela se je šola. Kar čudil sem se, ko je rajniki profesor Konschegg že pri prvem nastopu izza svoje velike, modre in zašnofane rute, ki jo je venomer držal pod nosom, pobaral: „Kje je pa tisti Krištofov Pepček? Pojdi no sèm, fantek, da te ogledam!“

Ni mi bilo baš dobro pri srcu, češ, kako da me pozna. Takoj pa se mi je razvedrilo lice, ko me je pogladil po rdečem licu ter me vprašal, če imajo stara mati še kaj brinovca doma — Hm! Kakor sem kesneje zvedel, je prav do sèm segla njena skrbna previdnost.

Pet dni pozneje — bila je ravno sreda in obligatni posetni dan stare mamice —, evo je, ko prihaja po frančiškanskem mostu v večno beli peči in z velikansko ročno torbico. Dobro, da takrat še ni vozil tramvaj ter se nam še niti sanjalo ni o avtomobilih, ker bi bila sicer oba prišla v neprijetno kolizijo s temi vozili. Tako vroče sva se pozdravila sredi frančiškanskega mostu.

Taki dnevi so bili zame — paradiž na svetu. Saj sem smel s staro mamico k Lefantu na kosilo:

dva krožnika pred seboj, srebrno jedilno orodje, pa servijeto! In goldinarček ali pa še dva. Povrhu sem smel še prisesti v kočijo, ki me je zapeljala dva ali tri kilometre tja na Posavje proti Urbančku.

Da sem imel spet ves teden kaj posebe za pod zobe, se razume samo po sebi.

* * *

Minuli so zlati časi. Že štirideset let počiva tam na pokojnih kamniških Žalah. Ti moja preljuba stara mamica!

Podgorčani.

Da se ne bomo dolgo časa lovili, povem takoj, da so Podgorčani prebivalci vasi Podgorje. Tesno sta zvezana med seboj ta dva pojma. Ne morete si misliti Podgorčana, ki bi ne bil rojen v Podgorju in Podgorja tudi ne brez Podgorčanov. Jasno.

Vas Podgorje leži na vznožju in na rebri skoraj uro dolgega gričevja, ki se razteza od kriške graščine pa noter do kamniške firtalce. Vas ima tedaj pošteno slovensko ime.

Prikupna je ta starokopitna vasica. Kako ponižno in skromno skriva svoje lične hišice tja v zeleno porebrje ali med košate kostanje ter sadno drevje! Časih spet zapirajo pogled na vas razsežni kozelci in gosto obrasle ograje zelnikov in vrtov. Zaplankan svet. Če pa se približaš hišam v podnožju s strani ceste, ki vodi za drevjem, za kozelci in ograjami, tedaj se ti odpre spet ves drugačen svet. Idilo zreš tik idile. Bele, snažne hišice in dvorišča polna gospodarskih pridelkov in orodja, kjer kar kipi raznovrstno štiri- in dvonožno življenje. Hej, kako ti zavriska srce. In ves čas

te spremlja isti čar. Hiša ni podobna hiši, bajta ne bajti, a vendar so vse slične, ker so zidane vse z isto sveto ljubeznijo do rodnih tal.

Kdor pozna Kamnik, vé, kdo so Podgorčani. Podgorčani so posebne vrste ljudje, ki imajo svoje šege in navade, svojo nošo in svoje križe in težave. So pravi Ribničani, kar se tiče odrezavosti in šegavosti. V čemer pa prekašajo druge, je dejstvo, da so najdlje ohranili pristno kmečko nošo. Kaj so napram njim današnje „narodno“ nacifrane dame in damice, kaj tisti ob svečanih prilikah z rdečimi marelami po ljubljanskem tlaku besneči talmi - Gorenjci! Ni vsakdo za našo narodno nošo. Zanj je treba: rasti, pristnosti, rdečeličnosti, oni težki pretehtani korak in prirodnost ter preproščina.

V vsem tem so se pa vedno odlikovali podgorski fantje in dekleta. Mislim, da niti pri eni hiši ni bilo doma škarte, vsakega je pobrala naborna komisija. In dekleta! Kje so rasli lepši nageljčki, rožmarin in gavtrože, če ne na oknih, za katerimi so žarele oči podgorskih krasotic. Fejst so bili dekličji, ne bunke in ne mršave, ne majhne in ne prevelike, skratka plemenjakinje. Kaj čuda, saj bi drugače ne bilo tako lepega zaroda, kakršen je v Podgorju.

Podgorske mamke (mamke so jih nazivali, čim so odslužile službo gospodinj in prepustile gospodinjstvo mladim) so bile pozimi oblečene v slikovite ovčje kožuhe z volno na znotraj, ki so zunaj na hrbtu bili prešiti z različnimi ornamentami v zeleni, rumeni in rdeči

barvi. Da bi vendar vsak vedel, da ima ženica spodaj kožuhovino, sta bila spodnja dva konca krajnika toliko navzven obrnjena in tako prišita, da se je videla lepa bela volna. Rekle so sicer, da delajo to zato, ker bi jih drugače kožuh preveč oviral pri hoji.

V Podgorju so dolgo izdelovali domače hodno platno. Držalo je celo večnost, časih pa tudi preko te še v mrzlem grobu. — Podgorski možakarji so nosili pisano prešite ovčje kožuhe kakor ženske. — Nisem videl Podgorčana z brado ali brkatega, vsi so bili gladko obriti. Tako po sedmi ali deveti maši ob nedeljah so čakali, da pridejo na vrsto pri kamniških polebirarjih. Časih je trajalo to celo dopoldne. Podgorčan ni bil nikdar brez tiste podnosne fajfice, vedno mu je tičala med zobmi, pa naj je gorela ali ne. Klobuk je bil vedno črn s širokimi krajci. Nosili so debele hodne srajce z ovratnikom, izpod katerega se je svetlikala pisana židana ruta, telovnik s pestro vtkanimi rožami in pikami in seveda z debelimi, prav na gosto prišitimi srebrnimi gumbi. Silna srebrna verižica s priveski, ki so časih tehtali kar pol kile, je spajala desno in levo stran. Jopič je bil kratek, iz dobrega sukna, hlače irhaste, izpod katerih so s kolenom vred silile na dan bele hodne spodnjice, ki so jih tik pod kolenom zakrili dolgi, tesno se mečam prilegajoči škornji. Še danes ne razumem, kako je bilo mogoče sezuti te velikanske škornje, ne da bi ostal kos kože v njih.

Mladi so se nosili prav kakor stari. Samo klobuk! Ta je bil toplomer za trenutno raz-

položenje podgorskega fanta. Navadno je bil klobuk na vseh štirih straneh vtisnjen, tako da je bil na vrhu koničast. Če je klobuk ravno sedel na glavi, je to značilo, da njegov nosilec skratka ni bil pri volji. Na „auf“ je bil klobuk poševno viseč na levi strani; na desni strani pošev nagnjen pa je pomenil „auf biks... prmejkuš“. Če so Podgorčani semtertja napravili izlet v okolico, kar se je često zgodilo, bodisi v Kamnik ali v Mengeš, na Križ, v Komendo ali Vodice, so si za klobuk vtaknili krivce, to je tisto zakrivljeno perje, ki ga racman nosi na hrbtu. Če so ti krivci ležali nazaj, je to značilo, da je posestnik trenutno še nerazpoložen; če pa na spredaj, je temu izzivanju kmalu sledil boj. Koliko krvavih betic so povzročili podgorski krivci! In dekleta so jokale, a bile vendar vedno na strani zmagovalca, pa naj je bil to njen fant ali ne. Običajno je tedaj prišlo do novih srčnih zvez, ki so trajale seveda spet le dotlej, dokler jih niso razdrle nove zmage in novi zmagovalci so nadomestili prejšnje.

Tako je životaril lepo zadovoljno od rojstva do rakve vrli podgorski rod.

Ni jih več.

Mislim, da so le vredni spomina, saj so svoj čas nudili dovolj razvedrila meščanom, sejmarjem in šolarčkom in bili v dosti veliko nadlogo in nadlego občini. Izumrli tipi.

„Polonca“

je bila prav posebno izrazit pouličen pojav starega Kamnika, strah policaja in gaudij mladega rodu.

V duhu jo spremljam, ko je koračila čez trg, oblečena v razne pisane in prav po cigansko znesene cunje, ki so ji bingljale okrog suhih bokov in beder. Za njo, pred njo in okrog nje vsa tačasna purgarska mladina. Vsak trenotek se je v neugnani jezi obrnila nazaj, nam pokazala svoj jezik ter počela vpiti: „Paglavci smrdljivi, mar ne veste, kdo sem. Kakšen rešpekt imate pred menoj, vam že pokažem, grdavši!“ Seveda niso ti izbruhi njene togote niti najmanje zalegli. Le še bolj smo se zaletavali vanjo in jo dražili. Da se nas ubrani, se je naposled kakor vrtavka vrtela okrog svoje osi.

Čim se je prikazalo izza vogala budno oko biriča, smo se raztepli in stražnik jo je za nekaj časa rešil nadloge.

„Huncelman“

se je imenoval drug izumrli tip, ki je imel svojo stalno postojanko pri Klicabirtu v Poštni ulici. Tu je pomagal pri delu, če ga je bilo kaj, sicer pa si je vedno polnil lačni želodec z ostanki, pa če bi jih bil moral pobrati iz pomij. Pil je vsepovprek, še celo ostanke po kozarcih. Gostje so se ga tako navadili, da so ga pogrešali, če ga ni bilo. „Kje pa je Huncelman?“ so povpraševali.

Njegov zunanji pojav bi bil še precej prikupen, da ga ni kazil prekomeren, modrordeč nos in tiste ščetinaste brčice, ki so prežale pod nosom v beli dan. Prav za prav pa je bilo vse njegovo lice ena sama ščetina, tako da mu nisi mogel razbrati starosti.

Mož je bil malce bebast, sicer pa miren in delaven človek. Pokoj njegovi duši!

„Kamnožerec“

se je imenovala tista barab'ca, ki se je na večer pred sejmskim dnem v pošvedranih čevljih pojavila v mestu. Uverjen sem, da je ves čas svojega življenja tičal v tisti obnošeni, na vseh koncih in krajih zakrpani, časih celo strgani obleki. Za en zeksar je pogoltnil kamen, velik kakor golobje jajce. Čim več ljudi, temveč zaslužka je bilo in temveč kamnov je

romalo v njegov prostorni želodec. Običajno pa se je zadovoljil s tremi dvojčami, prav za prav s tremi kamni.

Po končani produkciji se je potrkal po želodcu, da se je slišalo, kako klopočejo kamni v votlini. Nakar se je zadovoljen z uspehom napotil v — oštarijo na pošteno zaslužno pijačo.

Umrl je v bolnici.

„Marjanca“

je bila z dežele. Po vseh potih in kotih je bila znana sejmska prikazen.

Kakor iz tal zrastle, je nenadoma stala pred teboj velika, močna ženska, po gosposko opravljena. Imela je rožnato krilo in enako kamižolo s pentljami in mašencami — kakor predpustna šema. Široke grudi so krasili pušeljci, kakršni navadno krase svetniške kipe po cerkvah ali pa kakršne nosijo naborniki, ki so jih spoznali za „tavblih“.

Tudi glavo si je ozaljšala s pušeljci. Pre-rokovala je ljudem srečo in delila — za plačilo seveda — pildke, pisane svete podobice.

Pravijo, da je bila malce trapasta, jaz pa le sumim, da je njena nenavadna nošnja bila učinkovit reklamni trik. Radi so jo pa imeli vsi.

„Padar“

za zobe je bil tudi zelo čislán član sejmske družbe „jaga dni“.

Taboril je navadno pred bistriškim mostom. Tam je izobesil na visok drog svoj prapor — veliko rdečo ruto, na pručici poleg sebe je pa razstavil svojo rištengo v obliki klešč in kleščic, bate in pavole in svedrov. Vpil je na vse pretege: „Zóbe, zóbe!“

Pacijentov ni nikoli manjkalo. Za en zeksar je izdril še takega velikana, koščaka ali sekača iz ust. Seveda je časih posegel tudi poleg. Nič zato! Saj za tako nenaročeno delo ni zahteval posebnega plačila.

Sicer pa mož po svoji zunanosti ni bil baš prikupen. Njegovo ožgano lice, ki ga je menda nekoč eksplozija poškodovala, in krvave oči so skoro demonično učinkovale. Zdel se mi je tak nekako kakor kača, ki po zmotni vraži hipnotizira svojo žrtev. No, potreben je pa le bil...

„Moritatlerji“

so se nazivali tisti zagoreli in raztrgani sejm-ski kričači, ki so na pripravnem prostoru, navadno pred okrajnim sodiščem, razobešali veliko platneno tablo, čezinčez poslikano z različnimi prizori, ki so kazali krvav umor in njegove posledice ter kaznujočo roko pravice.

Kolikor se še spominjam, so bili ti potujoči kričači moravskega porekla. Pred tablo je stalo majhno, suhljato človeče, ki je s palico kazaje na sliko, z vidnim naporom pelo: „Hört, ihr Leute mit Entse- j- tzen von dem gro- j- ssen Postraubmord, der sich erst neulich hotte zugetrogen in dem Lond Kro-

botien!“ Potem je povabil še ženo: „Geh, Olte, sing mal mit!“

Hreščavi glas starke je privabil dokaj radovednega in radoglednega ljudstva. Na koncu je po pet krajcarjev delil liste, kjer je bila natančno popisana vsa ta krvava „moritat“.

Lithopolitana.

Ob tistem časi, ko je bil še bob v klasji, kakor govori ljudstvo, so v Kamniku živeli in životarili, kakor jim je pač neslo, različni ljudje, ki si pa, dasi so bili deljeni v kaste, niso toliko nagajali, kakor je to dandanes tudi drugod v navadi. Skratka bili so takrat še patriarhalni časi.

V modi so bile brade, dolge, častitljive brade à la Maksimiljan Mehiški. Prav lep vzorec take brade je nosil rojak Lovro Toman.

Kamniške dame in damice so se ponašale z dolgimi lasmi ter jih spletale v dve debeli kiti, ki sta se na pol pota navzdol spet lepo zavili do izhodišča, tako da je ves spleteni kras visel približno četrť metra daleč po hrbtu nizdol. Saj ste katerikrat videli sliko rajnke cesarice Elizabete. Tako nekako tedaj.

Takrat je bila še krinolina v modi in tisti vrhu pompadourske frizure čepeči koketni slamniček, ki so ga pozneje zamenjali široki florentinci s pentljami in trakovi. Vse boljše dame so nosile židane obleke in tudi one postárišne kamniške mamice, ki so nastopale v avbah in pečah, so nosile svilena, široko na-

brana krila na obroče. Žene z manjšo postavo so v krinolini nalikovale balončkom. Kje je bila takrat še deška frizura!

Ko še ni bilo ajzenpona, so kamniški dandyji tistih časov izprevažali svoje boljše polovice, — zakaj samo te so hodile v družbi mož, — v lepih udobnih kočijah ali saneh seveda brez fedrov, tako da se je marsikaka krinolinica med vožnjo hočeš nočeš prilagodila zapognjeni obliki sedeža. Drugi dan je moral potem kovač spraviti obroče spet v pravo obliko. Sani, kakršne je tiste čase uporabljale kamniška haute volée, so imele obliko laboda z navzgor obrnjenim koničastim sprednjim delom. Konji so s svojimi zvončki pritrkavali v ubranih akordih, da je bilo veselje poslušati.

Kje so moje rožice...?

Da so bile prve vrste klopi v kamniških cerkvah od pamtiveka v dedni lasti patricijskih rodbin, je notorično, zakaj še danes se dedujejo od roda do roda. Koliko šumenja je bilo čuti, ko je košata purgarica prisejala po cerkvi ter prišedši pred svojo klop, z ropotom odprla vratca, češ, evo nas, ki imamo kaj pod palcem!

Kamničani tistih dob so bili sladkosnedeži. Ko je prišel čas, so se vrstili lovi na kljunače, na jerebice in divje peteline, gamze in srne, zajce in postrvi. Njihove hčere so se učile kuhati pri Maliču ali pri Lefontu v Ljubljani, nekatere celo pri Sacherju na cesarskem Dunaju. Ropotija, to ni bila tako enostavna stvar!

Da so bili pri višjih oblasteh dobro zapisani, je gotovo, zakaj drugače bi jim ne bili dodelili elitnega polka, ki so mu poveljevali madjarski in hrvatski baroni in grofje, kakor grofa Keglevich in Drašković.

Skoraj vsa tedanja ljubljanska nemška žlahta je letovala v Kamniku, kar je neslo seveda lepo vsoto Konventionsmünze in rajnišev.

Znan dandy tistih časov je bil Cenetov Pepe na Placu. Ko si je pozneje nekoliko ohladil vročo kri, je rad pripovedoval, kako je to ali ono izpeljal in na tem polju uspešno konkuriral celo z mekinjskimi grofi in baroni.

Pri Fidelu na Šutni so takrat izdelavali kožuhe, tiste pristne kranjske kožuhe z všitimi pisanimi rožami na hrbtu. Kdo bi si danes upal obleči tak kožuh? V Podgorju ni bilo kmeta, ki ne bi bil nosil Fidelovega čislanega izdelka.

Spominjam se, kako so takrat čistili sneg po državni cesti iz Kamnika v Ljubljano. Po deset parov konj je bilo vpreženih v plug, ki je rezal visoki sneg ter ga odmetaval na desno in levo in vsakih štirinajst dni so vozili nešteti vozovi kamniški purfel na ljubljansko polje. Črne zastavice na vozeh so označevale nevarni transport in vojaki so spremljali karavano.

Frtalca na Zapricah je bila takrat pribelžališče tajne ljubezni. Dokaj solza je rosilo tla in prav nič ni čuda, če so baš na tem kraju zrastle smreke razkošno in bohotno, kakor le še v indijskih deželah.

Graščina Zaprice je bila splendid isolation dunajske aristokratske rodbine, — zaprt svet. A spodaj v bazarju je rastlo trsje.

V poznejšem kopališkem parku je ropotal takrat še mlin ter so se tujci in domačini kopali kar v konjskem tonfu v Nevljici.

Pri Schnablu so izdelovali porcefan, pri Tomanovih lim in pri Prohinarju so barvali sukno. Praschnikerjeva cementarna je slovela in nič manj ni zaleгла Črna, kjer se je pride-lovala rdeča prst za snaženje vilic in nožev. Pet krajcarjev je stal škrnicelj in velika je bila zaloga.

V postu so dominirale poparjene preste in štokliš.

Pred vhodom na pokopališče se je oveko-večil stari Koželj, ki je v sliki prav nazorno predočil minljivost vsega. A sv. Krištof na Žalah je bil takrat še večji, nego je dandanes, in na Kalvarijo so dan za dnevom romale po-božne žene.

Veronika je bila tačas še zaščitnica me-sta in vse je verovalo vanjo. — Rane, ki jih je kazal sv. Rok na Malem gradu, so bile ta-krat še večje, nego so dandanes, in bolj krvave.

V kamniško temnico so žandarji slednji dan gonili rokovnjače, ki so jih nalovili po deželi. Iz Kamnika so morali potem peš v Ljubljano — žandarji in ravbarji. Purgarji pa so zmajevali z glavami in babnice so ropotale z jezički.

Idile ni več. Svet je postal moderen ...

(The text in this image is extremely faint and mostly illegible due to poor scan quality and low contrast. It appears to be a multi-paragraph document, possibly a report or a letter, written in a historical or scientific context. The text is oriented vertically on the page. Some discernible words or structures include what might be a date or header at the top, followed by several lines of body text, and a closing section at the bottom. The handwriting or print style is not clearly visible.)

II.
ČRTICE

MATIČNA KNJIŽNICA
KAMNIK

II
ČRŤICE

ADAMSKÝ AŽDITAM
STANĚ

Lovska smola.

Filčev Žan je bil velik nimrod pred Gospodom. Vsako nedeljo ter praznik je posedal na svojem stolčku v soseskinih gozdih in borštih ter čakal in čakal vstrajno in nehajno. — Skoraj vselej se je vrnil domov truden, lačen in žejen ter s prazno torbico. Očividno so se ga živali izogibale, zakaj čudno je le bilo, da je Vanužev Bepo, recimo, vedno in redno domov prikrevsal z obilnim lovskim blagrom, dočim se je Žanovi bisagi poznala praznina že od daleč. Mogoče je pa tudi, da je radi svoje precejšnje obširnosti in obilnosti enostavno zaspal na preži. No, dejstvo je, da je slovel kot smolež prve vrste in da je med kamniškimi lovci veljal rek: Ima smolo kot sam Filec!

Nekoč pa se mu je vendar posrečilo, ustreliti pravega, rejenega zajca — orjaka. Najrajši bi si ga bil obesil čez ramo, da bi ga vsakdo videl, pa ker bi to ne veljalo kot fair, ga je moral potlačiti v malho.

Skrajno zadovoljen je proti večeru prikrevsal v mesto, naravnost v gostilno k Ne-

beškemu očetu, kjer so že zborovali njegovi prijatelji in znanci.

Ker je bila njegova lovska smola vsakomur znana, ga sploh nikdo ni več pobaral, če in kaj je ustrelil.

Ta grda nebrižnost prijateljev mu je to pot grenila popolni užitek. Naposled je kar sam začel: „Oh, prijatelji, kako sem danes truden! Pomislite, kako težko sem nosil torbo —“ „Kaj pa imaš v njej?“ se je oglasil Hutažev Drejče, znani kamniški hudomušnež. „I, zajca!“ — „Ti, pa zajca! Beži no, beži, morda si kakega mačka kje odrl ter ga spravil v malho, pa ne zajca!“

Hutažev Drejče in Čemažarjev Janez iz predmestja Podgore sta si bila velika prijatelja. Slednjemu je Drejče prišepnil, naj skoči v kuhinjo ter naprosi nebeško mater, da pokliče Žana v kuhinjo ter ga tam pridrži kakih deset ali petnajst minut.

In res se je kmalu pojavila na pragu okrogla postava gostilničarke pri Nebeškem očetu nebeška mamica, Jera. „Gospod Filec, stopite no malo k meni v kuhinjo, se bova kaj pomenila zastran večerje, saj vem, da ste lačni!“

Žan se je odpravil v kuhinjo, Drejče pa na dvorišče, kjer je privabil k sebi domačega mucka, ki se je pravkar odpravljal na lovske pohode. Hitro in spretno ga je spravil v večnost ter se z mačjo mrho vrnil v gostilniško sobo. — Iz Žanove bisage so naglo potegnili zajca ter vteknili mačka vanjo.

Ni še preteklo četrť ure, pa so bili spet vsi zbrani za mizo. Pogovor se je nadaljeval in vsi so vlekli ubogega Žana, češ: „Mačka imaš v torbi, mačka!“ — „Hudimana“, je na posled vzrojil Žan, „na, kaj pa je potem to? A?“ Zmagovito je posegel v torbo in izvlekel — mačka.

Tako strašno se je takrat ujezil, da je malho, puško in mačka pustil v sobi ter vrata za seboj zaloputnil, da so se tresla okna.

Nič več ga ni bilo v to družbo.

Kako je Jerebov Matija zaklad kopal.

Ni je bolj idilične doline, kakor je ona, ki se razteza ob bregovih deroče Nevljice vse tja do pobočja zamekinjskih gričev in holmov. Potok sam na sebi s svojim žuborenjem in tajinstvenim šumenjem, okrajna cesta, ki vodi do sèm in ki se tu loči v več potov in stezá, okrašenih z znamenji in razpeli, kozolci, lične kmečke hiše, čijih okenca krasijo gavtrože, rožmarin in nagelj, — znak, da biva v hiši brhko mlado, rdečelično dekle —, vsa ta slika idile na kmetih ti seže globoko v srce in dušo.

Tod je prebival stari Jerebov Matija, prista kmečka grča, obenem z ženo Katro in sinovoma. Venomer je tehtal in tuhtal, kako bi se vendar že izkopal iz dolgov, ki so mu grenili življenje.

Nekega torka je prišel po opravkih v mesto ter v Drolkovi gostilni sedel že dve debeli uri. Pil ni bogvekoliko, saj mu ni neslo, zastonj pa tudi ni hotel posedati v oštariji, češ, da ga ne bodo purgarji morebiti še obrekli, da se hodi k njim le gret in počivat. Nak, tega pa

ne. Zato je sedel že pri tretji četrtinki cvička in pomakal vanj ovsen kruh, ki ga je prinesel s seboj.

Tedaj so se odprla vrata novemu došlecju. Vstopil je v vežo Štembov Pepe, znan purgarski navihanec in dovtipnež, po poklicu ključavničar in hišni posestnik, seveda s pravico do korporacijskega premoženja. Le-ta mož je s svojimi malimi, večno mežikajočimi očmi takoj našel predmet svojim burkam in dovtipom. „Dober dan, oča, no kaj pa pri vas novega? Kaj ste denar prinesli v šparkaso?“ — Stari Jereb je zarenčal nekaj nerazumljivega, hlastno izpil kozarček ter treščil z dlanjo ob mizo, da se je Štembov kar spogledal. „Kaj me boš, raca purgarska, izpraševala. Siti želodec ti. Šment te nosi!“ — „No, no oča, saj vas ne mislim potegniti. Pa ko že vidim, da ste slabe volje, vam nekaj povem.“ Jereb se je nezaupljivo ozrl ter molčal. „Oča, pri vas imate šac zakopan!“ — „Kaj blebetaš, šleva neumna, te uščenem, primaruha, da boš kar zvezde videl.“ — „Kakšen pa ste, za božjo voljo, dajte si vendar kaj dopovedati, potem še le govorite. Če pravim, da je pod tistim vašim kozelcem tam za mekinjskim borštom šac zakopan, je tako in z Bogom. Plačam!“ Na videz ogorčen je odšel. Kmalu za njim se je vzdignil tudi stari Jereb, kateremu zadeva z zakladom ni šla več iz spomina.

Štembov Pepe je imel dva vajenca v svoji obrti. Tema je naročil, naj nekaj dni zapored pod Jerebovim kozelcem ob dvanajstih po noči prižigata raznobojne bengalične lučce.

Drugega dne je Štembov stopical po neveljski cesti blizu Jerebove hiše ter venomer črtal s palico križe v cestno blato — toliko časa, da je Jerebovo pozornost nase obrnil. Nadaljeval je svojo pot vse tja do Jerebovega stoga, se ustavil, vzel iz žepa mero ter začel meriti ves prostor pod kozelcem. Jereb ga je lovil z očmi.

Pripomnim kar tu, da je bila pred dobrimi petdesetimi leti in tudi pozneje, morda je še dandanes, med našim prostim ljudstvom ukoreninjena vera v zakopane zaklade. Pripovedovali so, da tam, kjer je šac zakopan, večkrat v mesecu opolnoči gori luč in da je o božiču mogoče zaklad dvigniti. Treba je pa pri tem ravnati zelo oprezno, nihče se ne sme pritakniti posode z zakladom in tudi govoriti ne sme. To je staremu Jerebu seveda bilo vse dobro znano.

Štembov je še tisto noč poslal oba svoja fanta pod kozelc. Točno z zadnjim udarcem neveljske polnočne ure se je začelo pod njim svetlikati sedaj v zeleni, sedaj v rdeči in modri barvi. —

Odsihdob je bil Jereb uverjen, da se mu Štembov ni nalagal. Bil je prepričan, da mora Štembov prav natančno vedeti, kako je s šacem in teden pred božičem ga je obiskal na njegovem domu v mestu. Dogovorila sta se, da se na sveti večer oglasi Štembov pri Jerebu in da pojmeta potem skupaj zaklad kopat.

Napočil je sveti večer. Štembov je res prišel. — Ko je odbila enajsta ura na vaškem zvoniku, je Jereb iz hleva potegnil svojo staro

sivko ter se v spremstvu sinov in Štembova napotil do kozelca. Že oddaleč jim je migljala spreminjasta lučka.

Štembov je že pred mescem zakopal pod kozelc velik, tesno zaprt lonec, ki ga je napolnil z ne posebno blagodišečo gnojnico. Lonec je bil podoben tistim, kakor jih na kmetih rabijo za kuho svinjskega futra.

Ko so prišli pod kozelc, je luč ugasnila, le tam izza mekinjskega boršta se je začul sovin klic.

Jereb je začel kopati ter je kmalu dospel do trde plasti. Sedaj je grebel še skrbneje, na posled je skozi ročaje lonca potegnil vrv in to pritrnil na jermena, s katerih pomočjo bi potem sivka lonec izvlekla iz jame.

Krava se pa le ni ganila. Tedaj je Jereb, spozabivši se, zaklical: hi!, nakar je sivka lonec potegnila iz luknje. Na drogovih so potem šac zmagoslavno nesli v hišo.

Ker je pa Štembov preokorno postavil lonec na mizo, se je odkrhnilo dno in po mizi in sobi se je razlila smrdeča gnojnica.

„Zakaj niste molčali, očka, zakaj ste zaklicali „hi“, sedaj pa imate na mesto zaklada — — —

Smola pri vasovanju.

Cenetov Pepe je bil zavber in podjeten fant. Tudi priljubljen v družbi zastran svojih dovtipov in drugih čednosti. Seveda je od takrat steklo že precej Bistrice v Savo in Save v Črno morje. Čas pač hiti.

Pepe je v tisti kvartopirski družbi, ki jo je redno vsak večer posečal, pravkar napovedal pagat, ko se odpro vrata ter se v gostilni pojavi milo ličece novotrške krasotice, Rakovčeve Tilke. Po pravici povedano, je Pepe že davno skrivaj vrgel oko na Tilko, pa doslej še ni imel uspeha.

Ni čuda, če je bil pri igri precej raztresen, skratka, izgubil je pagata v svojo škodo in v velikansko veselje drugov, ki so Pepeta zaradi tega zbadali na vse mile viže.

Tilki, ki je bila v spremstvu staršev, je vidno ugajala zadrega zalega junaka, zakaj oči so ji škodoželjno odsevale v neobičajnem sijaju, kar je seveda povzročilo, da se je Pepe le še bolj zatelebal v dekleta. Prisedel je k Rakovčevim.

Beseda je dala besedo, liter je romal na mizo za litrom, da so naposled postali vsi prav

židane volje. Tilka je napela vse registre ženske zapeljivosti, ki je ob takih prilikah vsem Evinim hčeram svojstvena.

Je že moralo tako biti, ker drugače se Pepe ne bi bil upal, že takoj prihodnji večer vasovati pri Tilki.

Rakovčevi so stanovali v prvem nadstropju predmestne hišice. V pritličju je stari Rakovec prodajal mešano robo. Zadaj za hišo se je po latnikih, ki so bili v obliki okenc postavljeni ob zidovju, ovijala trta.

Nad latniki je bilo okno, za katerim je spala lepa Tilka ter (morebiti — kdo ve?) sanjala o svojem Pepetu. Polno nageljnov je viselo z okna nad brajde.

Nočilo se je, ko se je Pepe počasi in oprezno približal hiši. Sezul si je čevlje in se pričel vzpenjati po latnikih navzgor. Že je došel do nageljnov, ko se — zlomi trhla poprečnica, na kateri je ravno stal vasovalec. V strahu je z roko prijel za nageljne, da se je z ropotom porušila ograjica pod oknom, kar je seveda porazno učinkovalo na ves ta toliko negovani cvetni okras. Pepe sam pa je, hitreje nego navzgor, došel na tla in sicer z glavo naprej, da je videl vse zvezde.

Hudo mu je bilo pri srcu in strašno ga je bolela glava. Klavrno je odšel. O nezgodi je obvestil Tilko, ki je v svoji dobrosrčnosti — in katera ženska ni dobrosrčna, če ljubi — Pepetu padla okoli vratu ter mu sveto obljubila, da bo puščala na večer vežna in kuhinjska vrata — nezaklenjena.

Ideja je podjetnemu Pepetu neznansko ugajala; komaj se je znočilo, je že stopil izza grmovja, za katerim je prežal. Počasi je odprl vežna vrata in korajžno stopil skozi kuhinjska vrata naravnost — v pomije. Zavaljo teme in morda tudi zastran svoje kratkovidnosti jih menda ni bil prej opazil.

Posoda s pomijami je pri dotiku z nerodnimi Pepetovimi nogami izgubila ravnost, težje ter štrbunknila na tla. Zaropotalo je, da se je prebudil oče Rakovec v sosedni sobi ter začel vpiti: „Na pomoč! Tatovi!“

Lahko si predočite Pepetov položaj. Ves zamazan in s pomijami polit jo je potuhnjeno brisal proti domu. Ni imel sreče. „Nikoli več“ je mrmral med zobe, in menda res ga je za nekaj časa minula vsa dobra volja in podjetnost, ali pa — korajža.

Vsi dobri duhovi.

Stari žalski mežnar in grobar je že zdavna zaprl pokopališčna vrata ter legel k zaslužnemu počitku. Dobra vest in pa obilna večerja sta ga kmalu zazibala v Morfejevem naročju. Lahko bi mu pred nosom streljal s kanoni, pa se ne bi bil zbudil.

To očetovo svojstvo je bilo le predobro znano brihtnemu mežnarjevemu sinku Blažu. Splazil se je iz tesne sobe v zlato svobodo in odtod kar preko pokopališčnega zidovja in čez polje za samostanskim zidom na Graben.

Na Grabnu je takrat krčmaril ata Boštjan. Točil je dobro vino. Tod je Blaž našel nebroj prijateljev in znancev in sem je zahajala tudi Blaževa lepa prijateljica Ančka. Dosti povoda za pustolovščine, ki jih je uganjal dobri naš Blažek.

Težava je bila zgolj ta, da je bila pot od Boštjana pa na Žale tako neznansko dolga in še posebno ob zimskih večerih in ob trenutkih, ki so bili nalašč tako prikladni za ljubezen.

Sleherno noč se je Blažek po strmih ravbarskih štengcah, ki si jih je bil previdno in preudarno pripravil na obeh straneh pokopališčnega zidovja, tiho in neopaženo spravil skozi vežna vrata v posteljo.

Povsod po mestu je takrat beračila neumna Barbka, silno stara ženica, vsa v gubah in krpah, ki so druga nad drugo čezinčez pokrivalo njeno borno obleko. Prosjala je podnevi, ponoči pa spala, kamor jo je pač zaneslo. Barbka si je domišljala, da jo zasledujejo zli duhovi. Zaradi tega so jo imenovali „ta neumno“. Na ulicah je ustavljala ljudi ter jih s sklenjenimi rokami prosila: „Rešite me, rešite me!“

Neko pozno junijsko noč jo je korajžni Blažek spet enkrat mahal tja v smeri proti Zalam. Prispel je naposled do strmih ravbarskih štengc in se ročno povspel po njih vrh pokopališčnega zidu.

Ker je bil precej okajen, se to pot ni dosti obotavljal ter se je v lepem skoku spustil na drugo stran zidu, naravnost v — naročje Barbki, ki je, Bog ve po kakem naključju baš ta večer snivala na grobu pod zidom.

Tedaj pa je zavpila Barbka: „Rešil si me, rešil si me!“ Blaža je v trenutku minila vsa korajža, le toliko je imel še moči, da je vzkliknil: „Vsi dobri duhovi...“ in že je čutil neko neprijetno vlago v — hlačah.

Blaž v dir in Barbka za njim. Tako sta dospela čez zid do vežnih vrat mežnarije. „Rešil si me! Rešil si me!“ je odmevalo po grobovih in poljanah, da se je prebudil še stari mežnar, ki se je pred vrati pojavil baš v trenutku, ko se je Blaž skušal izmuzniti v sobo. Barbko je vzela noč..., Blaža pa oče v svoje okrilje. — — —

Premeten cigan.

V idiličnih Stranjah na vznožju Kamniških planin so živeli vaščani že skoro mesec dni v razprtiji. Namreč s časom, zakaj ura na zvoniku je imela svoje muhe.

Ko je zjutraj Korelnov Jernej vstal, je ura bila šest, in ko je kmalu nato stopil pred vrata, da se malce raztegne ter pogleda po vremenu, je kazalec stal na pol petih. Tako se je pripetilo tudi kovaču Boštjanu, ko je ob osmih odšel po opravkih v Kamnik. Ko pa se je čez dve uri vrnil, je ura kazala sedem.

Posebno pa se je jezil mežnar Rapé, ker je zakrivil, da v nedeljo gospod župnik niso maševali. Cerkveno opravilo bi moralo biti ob devetih. Pa kadar je Rapé pogledal na uro, je manjkalo še dokaj časa do devetih. Da stvar ne more biti v redu, na to ga je spominjala tudi krulba že praznega želodca, zakaj silno lačen je postajal, kakor je to bilo običajno proti poldnevu.

Saj pa tudi ni bilo čuda, zakaj solnce je stalo že navpik nad farno cerkvijo, ko je na stolpu ura bila devet. Pa je potegnil mežnar na vrv ter oblastno zvonil — k maši.

Tedaj se je odpravil gospod župnik, ki je ves dopoldan študiral pridigo, iz svoje sobe. Ko je še cerkovnik prišel od zvonjenja v zakristijo, je župnik nehotè pogledal na čebulo, kakor se je običajno izražal o žepni cilindrovki, ki jo je pred petdesetimi leti dobil za birmo, ter — se prestrašen prekrižal. „Ti moj Bog“, je rekel; „Kaj pa to? Poldne je že, pa še maševal nisem“.

Mežnarja je kar kurja polt oblila. „Jejhata, križ božji,“ je dejal: „Kaj morem za to, saj je pravkar odbila devet“. —

Po potu je ob tistem času privandral iz Kamnika ciganček Hudorovič, ki je v okolišu bil znan kot kapaciteta v vseh strokah. „Ej, ej,“ si je ogledoval uro; „glej ga spaka, v Stranjah imajo šele devet, jaz pa lačen, da bi pojedel celo skledo kaše, čeprav je drugače ne maram. Ti preklicana zadeva!“

Pa se zgodi, da v trenutku njegovega razbiranja kazalec skoči na eno.

Takoj si je bil ciganček na jasnem.

Mežnar Rape, ki je bil cigana že zdavnaj opazil, ga je poklical k sebi.

„No, kaj praviš, cigan, ti, ki vse znaš? Ura se kuja, kar pojdi gori pa poglej, kaj ji je.“

Pa je stopil cigan po tistih vijugastih stopnicah. Ko se je vrnil, je stal župnik poleg mežnarja. Ciganče se je ponižno odkril gospodu ter povedal, da je po njegovem strokovnjaškem mnenju ura povsem pokvarjena, da bi potreboval kot star mojster za popravo najmanj mesec dni i. t. d.

V resnici je pa bila ciganu, ko je odprla vrata pri uri, izza kolesja skočila v lice velika podgana, ki je gnezdila v uri ter usodepolno posegala v potek časa. O tem seveda ni črhnil besedice.

Zupniku, ki je bil precej varčen gospod, ni posebno ugajal ciganov predlog radi popravlila. Pa kaj je hotel? Pogodila sta se.

„Vsak dan boš imel pri meni košto, spiš lahko v drvarnici in za lon dobiš povrhu še sedem goldinarjev. Ampak le glej, da dobro opraviš!“

Cigan je odšel na zvonik, kjer se je utaboril čez dan. Zdaj pa zdaj je udaril s kladivom, da pokaže, da je pri delu.

Čez mesec dni, ko se je sestradani cigan po zaporni kazni, ki jo je odsedel v kamniški kehi, pošteno restavriral, je bil — volk sit in koza cela.

Potegavščina.

Ves tačasni Kamnik ga je poznal sodnega kanclista Naceta. Takrat tam še niso poznali, kakor jih tudi danes ne — zapečnjakov in filistrov. Kar je bilo uglednejših možakarjev, so vsi radi posedali v prijaznih gostilniških prostorih pri Nebeškem očetu. Le-tu so se zbijale šale, godovnikom prirejali frêhe, da bi prej čas potekel; tod se je tako burno politiziralo, da je celo muca za pečjo spanec minul in se je stara Urška, ki je bila faktotum v vinskem svetišču, križala na vse pretege in kriplje.

V teh prostorih je bil kot primus inter pares on, gospod sodni kanclist Nace (Bog mu daj dobro!) stola — ravnatelj.

Nace je bil orjak, da mu ga ni bilo para. Prava gorenjska grča. Precej ga je prenesel. Pravili so, da ga celó vino, pomešano z volovsko krvjo, ni vrglo. Trdili so tudi, da je bil velik prijatelj one kapljice, v kateri se je baje namakal tobak. Morebiti je pa to le nekaka superlativna označba njegovih izrednih pivskih zmožnosti. Ljudje pač veliko govore.

V tej odlični družbi so bili registrirani vsi tačasni mestni veljaki: pijomtarji, zdravnik, trgovci in obrtniki, mešana družba odličnjakov.

Na sv. Primoža dan so oni in tudi drugi zemljani radi posečali strmi hrib istega imena. To je bilo že tako v navadi. Niti ni bilo treba posebe opozarjati na ta znameniti praznik.

Urška je to že vedela, in čim se je zmračilo, je v vseh postranskih gostilniških prostori začel fréh, v katerega se je mešalo mijavkanje prestrašenega muca in besno lajanje psa na dvorišču.

Notri v ekstracimru je pa gospod kanclist potrkal s poročnim prstanom ob kozarec, si z odločno kretnjo popravil kravato pod trojno brado ter započel svoj obligatni sermon na čast vseh Primožev.

Zjutraj zarana je odhajala pestra vrsta odličnjakov na dolgo pot na strmo goro. Vsak je prispeval po svojih močeh, po geslu: eden za vse, vsi za enega. Nosili so s seboj svežnje in nahrbtnike z najrazličnejšimi kulinaričnimi pribori. Vino pa se je dobilo kar gori pri mežnarju.

Naravno je in prav nič se ni čuditi, da je vsem odleglo, ko so dospeli na vrh hriba ter so brez vsakega obotavljanja zasedli že naprej pripravljeno mizo v kotu pod razpelom.

Davno bi morala biti že pogašena žeja, zakaj zalivali so vsa izbrana jedila, ki jih je bilo prekomerno na razpolago, s štefani, da je teklo od mize.

Tako ni nič čudnega, če si je še gospod Nace naposled natrpal želodec, da si je moral jermen odpasati. „Uh!“ je vzdihoval.

Nerodno je bilo za Naceta, ko so naposled stavili na mizo tako lepo rumeno zapečene purane. „Joj“, je mrmral, „zakaj pa mi niste prej povedali, da pridejo še purani na mizo!“

„Nič za to, Nace,“ so mu rekli, „boš pa s seboj vzal.“

In napolnili so mu varžete s štirimi precej nabrekliimi zavojčki — purana. Dobro se mu je zdelo. Ter so odšli po strmini navzdol.

Nace ga je imel precej pod kapo. Doma ga je ne baš milostno sprejela njegova milostliva. „Pijanec ti grdi, ali se moraš vedno napiti kakor klada!“ — „Oh, ne bodi no, saj sem Ti prinesel s seboj purmančka. Na!“ — In že je bila vsa kontent.

Nace je izvlekel tiste štiri zavojčke ter jih pokladal prijetno iznenadeni ženici v naročje. Nato se je odpravil spat.

V zavojčkih pa so bila — polena, ki jih je sedaj Nacetovka metala v strmečega možička, da so se mu kar zvezde utrinjale pred očmi.

„Oh, ti nesnaga grda, ali me misliš še vleči. Ti grdavš ti zanikrni!“

Nace je molčal, o potegavščini ni omenil nikomur ni besedice. —

Prešlo je leto in spet je napočil sv. Primoža dan. Po obligatnem frêhu so drugi dan zarana odkorakale množice na strmo goro.

Tam so kakor običajno pili in jedli, da so bili vsi trebušni registri angažirani do skrajnosti.

Napet trebuh! Ni čuda, če je Nacetu izpodrsnilo, da je padel ter si — zlomil nogo. „Pomagajte,“ je obupno klical, „ne morem vstati. Joj meni, nogo sem si zlomil.“ — Bili so že na pol pota nizdol.

Kaj je preostalo drugega, nego da se jih je četvorica povzpela nazaj na vrh hriba po pletene nosilnice, na katerih se navadno gnoj prevaža.

Nanje so položili Naceta ter ga menjaje se, v potu svojih obrazov nosili — oprezno, oprezno po strmini navzdol.

Ko so prišli v bližino mesta, so nosilnico položili na tla, da je Nace klavrno zaječal: „Oh, moja noga!“ Vsem se je smilil.

Nakar jih je naprosil, naj se malce odstranijo, češ, da hoče biti za trenotek sam v družbi svojih bolečin.

Niso se še dobro odstranili morda pet korakov, ko se je zgodilo čudo. Nace je vstal ter s pozdravom: „To imate za lanska polena!“ — stekel kar so ga noge nesle. — — —

Nekaj tednov kasneje se je gospod sodni kanclist preselil v Ljubljano.

V risu.

V predmestju je stanoval star možakar, po domače Furmanov Lukec, tako imenovan, ker je nekoč v svojih boljših dneh bil voznik. Živel ali prav za prav životaril je, kakor je znal in mogel. Zlobni jeziki so mu sicer podtikali, da hodi k črnim mašam, ki se opolnoči vrše na Žalah in da zna napraviti coprniški ris, kakor treba, da pana vanj hudiča.

No, to so bila zgolj podtikanja, zakaj če bi bil Furmanov Luka res znal zarotiti hudobca, se gotovo ne bi bil hranil zgolj s krompirjem in mlečno kašo. Pa naj si bo kakor hoče, možakar je slovel kot skopuh, bival je v pritlični hiši sam samcat, žive duše ni puščal do sebe. Vrata so bila vedno zaprta. Če je šel zdoma, jih je zaklenil s ključem in z zapahom; okna so bila itak zamrežena. Kaj čuda, če so ljudje ugibali to in ono.

Nekega dne je v loteriji zadel ambosolo; eden in dvajset forintov so mu odšteli na roke. V hipni zablodi, ka-li, je zašel v predmestno krčmo Pri fraklju. Tam si je bil privoščil že nekaj frakljev „ta hudega“, zakaj ko

so vstopili drugi gostje, so se čudom čudili, da je nedostopni Luka tako židane volje.

Med gosti je bil znani purgar in hudomušnež prve vrste, Hutažev Drejče po imenu. Drejče je prisedel k Lukovi mizi in začel se je sprva polglasen razgovor, ki se je polagoma razvnel do bučne govorice. „Primaruha, da —“ je vpil Luka, dočim se je Drejče le nekako smehljal, kar je prvega razvnelo skoraj do besnosti „Greva stavit?“ je vpil Luka. In stavela sta.

Hutažev Drejče je bil, kakor rečeno, hudomušnež in obenem nejevernik. Ko je Luka opotekavo zapustil krčmo, se je Drejče urno napotil do drugega mestnega posebneža, Klicabirtovega hlapca Jerneja. Le-ta je bil babjeveren, da mu ni bilo para. Verjel je vse in strah ter zona sta ga spreletavala, ko mu je Drejče začel pripovedovati, da namerava Furmanov Lukec drevi na Žalah stopiti v ris.

Hlapec Jernej je bil uboga para. Večno robotanje za malo plačo, — zadoščala mu je komaj za tobak, ki ga je zvečil, — ga je storilo dostopnega vsem zunanjim vplivom. Ni čuda, da je precej sprejel Drejčevo povabilo, naj pride, ko bodo ponoči kopali zaklad in panali hudobca na Žalah. Dogovorila sta se, da se ob poli dvanajstih skupno napotita na Žale, kjer ju bo pri pokopališčnih vratih čakal Furmanov Luka.

Drejče si je mencial roke od same razposajenosti in vražja misel mu je zdajci švignila v možgane. Stopil je do svojih prijateljev, katerim je pojasnil zadevo in jih prosil pomoči.

Noč je legla na zemljo, črna kakor pekel. Sem in tja so v daljavi švigali bliski in šumelo je v vejevju, da je bilo človeka kar groza.

Ko je na šutni ura odbila poldvanajstih, sta korakala dva človeka v črnih plaščih po strmi poti na Žale. Oprezno sta hodila, gledala zdaj na desno, zdaj na levo, če ju kdo ne vidi. Pred vrati pokopališča ju je že pričakoval Furmanov Lukec. Sedli so na stopnišče pred pokopališčem ter se tiho pomenkovali o risu.

Čim se je začul prvi udarec ob zvon, ki je značil polnočno uro, je Luka hitro potegnil tovariša k sebi, začel okrog križa v tleh delati rise, da so se Jernejčku kar lasje ježili. Ko je ura odbila polnoč, je Luka s svojim silnim glasom zaklical: „Satan, satan, pridi!“ — Nič. Ko je v tretje zaklical, so zdajci pri sosednih in oddaljenih grobovih začele svetiti lučce raznih barv, ki so vzplamtevale, bliskoma nato spet ugasnile ter nanovo zabrlele. Jernejček je bil že skoraj na pol mrtev. Drgetal je po vsem životu.

Iznenada stopi, kakor bi jo bil izbruhnil sam pekel, v ris črna postava. — „Kaj hočeš od mene? Zakaj me kličeš?“ se je turobno razlegal strašni glas. Drejče je začutil, kako se trese tudi Luka. — Še ni trenil očesom, že je zmanjkalo obeh.

Krohota hudomušnežev, ki so se zdajci pojavili izza grobov, jima je še dolgo donel v ušesa. — —

Toda iz veseloigre je nastala drama. Drugi dan so pred ogelno hišo na Klancu našli Furmanovega Luko s prebito lobanjo. Mož se je v smrtnem strahu na begu zaletel v vogalnik, a nesrečnega — Jernejčka so oddali na Studenec.

Klobasa in ljubezen.

Tiste čase je živila pod Malim gradom v ponižni hišici Žmičkova Gabrijelca, čisto slična balončku, ki bi ga zvečer v gorki sobi privedal ob stol, zjutraj se pa ne more več dvigniti pod strop, temveč še nekako v višini pljuvalnika žalostno niha nad tlemi. — Bila je tudi kakor lilije na polju, ki ne sejejo in ne žanjejo, pa jih vendar redi oče nebeški.

Zakaj živila je od vdovnine, ki jo je prejela iz blagajne društva postreščkov in komisijonarjev r. z. z o. z., kjer je njen pred nekakimi devetimi leti umrli Jakec bil dolgoletni član predsedništva. In poleg tega je zalivala grobove! Kadar je na Žalah odbila tretja ura popoldne, je vzela v roke svojo zelenkasto škropilnico ter se napotila po strmi poti na pokopališče. Tu je imela v skrbi skoraj 15 rodbinskih grobov, čijih zalivanje je vršila v abonmaju.

Iz njenih pegavih rok je v vročih poletnih dneh lil krotek dežek čez klinčnike in roževce. Število izpraznjenih škropilnic je ustrezalo vsoti določenega honorarja. Na grob Hutaževga Drejčeta je izlivala pravcato povodenj,

kot da si hoče pripraviti kopel za noge, — dočim poleg njega ležeči pismonoša ni baš trpel prehude moče... Sicer je pa njena naklonjenost bila vzvišena nad rojstvo, poklic in nagrado.

Pogostokrat je po končanem zalivanju govorila skozi rože, travo in zemljo z mrtvecem na način, kakor je, postavimo, govorila skozi pritlično okno s hišno oskrbnico. Tako nekako, kot da skozi kuhinjsko steno vabi svojo gostačinja na kavo... ali pa da je železo že zadosti vroče...!

„Kaj, ti Feman, kdo bi si mislil, da bo tvoja Marička preko noči postala branjevka... včeraj sem bila pri njej na štantu, pa misliš, da mi je plačala? Že pol leta mi dolguje za zalivanje tvojega groba! Ampak vsak teden dva para židanih nogavic strgati, to zna... in na tvojem grobu bi lahko rasle gobce, to bi jej bilo vseeno... tej cafuti! A prihodnjič vzamem škropilnico ter ž njo parkrat oplazim po njeni halogasti frizuri, da me bo živ dan pomnila...!“

Mrtveci zanjo niso bili mrtvi. Saj so bili njeni odjemalci in stari poznanci in Gabrijelce ne bi bila zadela kap, če bi bil katerikoli njih iznenada splezal na svoj nagrobnik ter jo opozoril: „Malo več vodke bi mojim nageljčkom pa res ne škodovalo, Gabrijelca!“

Sicer je pa živela v nevzvalovanem duševnem miru tja v en dan. Gabrijelca ni poznala preobilja ljubezni, čeprav je imela pred seboj še uric kot cvetoče češpljevo drevo polno cvetja in jesenskih obljub. Časih je

pri čitanju romana „Ljubezen je na vseh po-
tih...“ povsem mehanično pogledala skozi
okno, kakor da bi v zvezi s tem pogledom
baš ta hip morala priti mimo ljubezen. Toda
v Šajspohu, ki je tekel tik ulice, so plavale
le prazne steklenice, apotekarske flašice in
utopljene mačke...

Pa od nekdanjih medenih spominov tudi
ni imela kaj prida užitkov. Če je rajniki njen
Jakec pozno v noč primahal domov, je stop-
nišče že vnaprej zadišalo po vinskih duhovih,
kakor če zapelješ z vinom preobložen voz v
žganjarno... Jakcu, ki je bil vaju prenašati
klavirje, se je v takih urah ves svet dozdeval
lahak kot perje... In kmalu so letele petro-
lejka, valjar in krožniki po tleh. Sicer je bil
pa silo dober človek. Posebno po procesiji
na Telovo, ko je smel držati za drog nébesa
ter je do večera dišal po kadilu... Ob zadnji
uri mu je Gabrijelca še enkrat natočila kozar-
ček ter mu obljubila, da se bo vzdrževala vseh
zakonskih izkušnjav, če ga ne bo več. — Na-
kar je nastal okrog Jakca mrak, v katerem je
zgornji konec svojega podzglavja zamenjal z
vrčem, si ga potiskal v usta — in tako vzpla-
val — —

Svesta si obljube je Gabrijelca odsihdob
živela brezženja — do danes, ko je solnce
kot raztopljen umetni med hitelo preko streh
in ulic. Zrak je trepetal od vročine, kakor bi
se na vsakem koncu na ražnjih pekli voli in
klobase.

Gabrijelca je s škropilnico hitela od groba
do groba. Ko je obhodila že vso vrsto, se je

vrnila spet h grobu svojega Jakca. Sedla je na granitni kamen, izvlekla iz torbice klobaso ter jo počela lupiti...

Tedaj pa je prišel mimo nje grobar Mihec. Na konico palice je nabadal papirne odmetke ter jih metal preko žalujk ob zidovju... Videti je bil kot nepravilno postavljen klicaj, ki je v večni nevarnosti, da ga vsak trenotek zradirajo.

Mihec je baš premišljal, kdaj se bo treba spet obriti, ko mu pod nosom zadiši klobasa. Gabrijelca je sedela prav pred njim. Od globokega razmotrivanja je bil samo korak, pa si je nazorno predstavil podobo britve in že si je v duhu odrezal kot Gabrijelčine klobase. Črevo je bila ta izobesila v vejevje krvomočnice, da je bilo videti kot okrasek božičnega drevesca.

Mihec je imel doma angorskega mačka, za katerega je nabiral klobasne odpadke. Uvezaval si jih je v robec ter jih zvečer mačku navezal na rep.

„Slišite, Gabrijelca, kaj boste kožo tudi pojedli?“

„Ne, to že lahko imate... pustila sem na koži celo malo klobase...“ In globoko milosrčje je mahoma preplavilo njeno obširno in prostorno notranjost. Dala mu je še več.

Mihec se je v tej milosti vidno tajal. Ves njegov uradni nimbus je od njega zdrčal kakor ledenik v dolino. Spomlad je zrla iz njegovih zenic, ki so polagoma izgubile svojo sličnost z biljardnimi krogliami ter se okitile z bleskom električnih žarnic, z motnim leskom

zasilnih svetilk na gledaliških galerijah. Obesil je svojo uradno čepico nad Jakčevo bronzirano votivno tablico.

Gabrijelca je videla le še, da je naslov njenega romana „Ljubezen je na vseh potih...“ zasijal kot svetlobna reklama... Vse okrog nje je bilo kakor tapecirano s poševno nalepljenimi znamkami. Ta simbol je Gabrijelca le predobro poznala. Mihčeve muštace so že segale v njeno obzorje.

Zdavna je že noč prevlekla nebo z črnim kitajskim tušem, ko je Gabrijelca z grobarjem Mihcem še vedno sedela na Jakčevem granitnem spomeniku. — Tedaj se je spomnil Mihec, da ima doma še cel vrč sladkega, opojnega vina. Za dobrih pet minut se je že vrnil ter postavil vrč sredi groba, da se je svetlikal na zamolklem granitu liki pisana steklena obla sredi zelenega vrta. Ob straneh je teklo od vrča nekaj kapljic nizdol... In polzele so skozi črno zemljo. — — —

Tedaj je dlesknil vlažen poljub skozi noč —

in odskočila je nagrobna plošča, kakor pokrov skrinje zaveze. Žmičkov Jakec se je vzpel nad zemljo — — —!

„Aha, tako torej?“ so bile prve njegove besede, ki so zvenele votlo in bobneče, kakor da prihajajo iz notranjosti praznega stanovanja...

Ko je Gabrijelca zagledala in zaslišala svojega Jakca v sladkoginjenim razpoloženju, ki mu je bilo tako običajno, se je kar pretrgalo v njeni zavesti. Pozabila je v tem tre-

notku celo na njegovo smrt pred devetimi leti in sploh na vse, kar je bilo vmes.

Njegov bobneči glas jej je živo predočil nepozabno sliko one pozne ure, ko je svoj zadnji krožnik s sírovimi štruklji vred vrgel ob tla.

„Ježeš, ti norec ti! Kaj pa imaš spet? Mar naj ti spet napravim sírove štruklje, da jih pomečeš v kot? Ha?“

„Glej jo no, ti bi rada začela s štruklji...! Povem ti takoj, da nisem prišel radi sírovih štrukljev, marveč radi tebe — — —“

„Kravata ti visi spet čisto pošev — za božjo voljo — in ovratnik je tudi že ves umazan...!“

„Gabrijelca, kako prideš ti do tega človeka tukaj...?“

„Seznanila sva se pri klobasnih odpadkih“, je odgovorila s hladno mirnostjo, kakor bi šlo za zapisnik.

„Kdo bi si bil to mislil, da boš ti — —!“

„Zdaj pa kar molči. Ali pa hočeš morebiti vprašati, kdo bi bil o tebi le slutil, kar so mi pozneje povedali, recimo o tisti Barbki...!“

Pri besedi Barbka se je Jakec skoraj za čevelj globoko pogreznil v zemljo ter je komaj mogel še izustiti besede: „In ti s takim klicajem!“

Mihec je ta naziv ulovil s koncem svojega službenega jopiča, kar je pomenilo žalitev uradne osebe. Izvlekel je izpod jopiča papirne manšete, si na njih zabeležil besedo „klicaj“ ter od Jakca zahteval legitimacijo. Toda Jakec, ki je v svojem suknjiču nosil zgolj obrab-

ljen in zašpehan izvod štatutov društva „postreščkov in komisijonarjev, r. z. z o. z.“, je molče pokazal na nadgrobni napis.

„Ne boš“, je odvrnil užaljeni Mihec, „nadgrobni napis ni zadostna legitimacija! In sploh se niste samo pregrešili proti uradni osebi, marveč tudi proti službenim predpisom, ki zahtevajo, da imetniki zaporednih grobov ne smejo prestopiti prostora, ki jim ga je odkazala pokopališčna uprava, in da brez pravega vzroka nikakor ne smejo zapustiti predpisane jim globine 180 cm! Kar z menoj, da vas vpišemo v kazensko listo!“

Ker pa je Žmičkov Jakec v svojem življenju stal tolikrat v raznih policijskih listah in v še več kazenskih registrih, je hotel zdaj vendar že imeti mir — — — Rajši je legel v grob, nego da pride spet v seznam. Na mah je izginil v globini.

In tako je prišlo: devet mesecev pozneje sta Gabrijelca in Mihec v ekstrasobi pri Nebeškem očetu praznovala svojo ohcet in kar ob enem krst. In ves teden je Mihčev maček žrl odpadke klobas, ki so preostali od poročne mize . . .

Če študent na rajžo gre.

Vsako leto ga je drugam zanesla pot — Tilčarjevega Jakca namreč. To mu je bilo že tako v krvi. Jedva je minulo šolsko leto, že si je nabasal culo, zakaj takrat nahrbtniki še niso bili v modi. Pa hajdi domov — v patriarhalnost rodnega mesta tam pod Malim gradom.

Tilčarjev Jakec je bil snedež prve vrste. In za potice ter domače klobase bi bil še dušo žrtvoval, kakor je govoril. Zato je umljivo, da so božični in velikonočni prazniki bili dvakrat rdeče podčrtani v njegovem dijaškem kalendarju. Velike vakance pa v domačem kraju niso nudile bogve kake izpremembe večno lačnemu želodcu.

Takrat je bil običaj, da so študentje romali po deželi od farovža do farovža. Naučili so se nekaj latinskih rekov in ogovorov, da so se bolj postavili s svojim znanjem. In če so povrhu še znali ministrirati, jim je bil uspeh zagotovljen.

Naš Jakec je do usodnega leta, o katerem govori ta povest, obredel že skoraj vse kranjske farovže od Kamnika pa po Gorenjskem in

Dolenjskem; celó na Kras jo je rad mahnil. Zato ni čuda, da je sedaj pot uravnal na Hrvaško. Posebno tam v Zágorskem kotu so bila študentom ugodna tla. Saj so Zágorci vedno sloveli kot veseli in kavalirski mecení (meceni so vedno kavalirji). Lahko jim, če je pa vsaka druga hiša ali dvor bila prav za prav rezidenca kakega illustrissima.

Ker je Tilčarjev Jakec bil dober latinec, mu je šlo vse po sreči, kakor se to po sebi razume v tistih časih in pri Zágorčanih, ki so takrat radi še po latinsko govorili. Namreč zágorski serenissimi, reverendissimi in illustrissimi.

Ves teden se je mastil naš Jakec, pa ne morda s plebejsko pečenko ali celó s kašo in krompirjem, kaj še, — s purami in piškami, ki so bile ad usum delphini vse dobro pitane. In po gosposko je sedel v krogu illustrissimov in reverendissimov, ki so ga vsi nazivali: dilecte amice! Joj, kako jo je pogodil.

Toda večno ni mogel ostati v prijaznem Zágorju. In tako ga vidimo, kako spet korači po ravni cesti v prahu in znoju, od vasi do vasi, od kočé do kočé.

Že zdavnaj je njegova prej tako nabrekla cula dobila sušico. Kar ni se mogla opomoči. — Večerilo se je že in še vedno ni dospel do zaželene večerje in prenočišča. Glad, žeja in utrujenost so neprijetni spremljevalci; posebno Jakec jih ni mogel prenašati. Kruleči želodec ga je venomer opominjal, da je zadnji zalogaj šel že davno pot vsega minljivega in noge so se same ob sebi ustavljale, da jih je

moral bodriti, kakor mati nebogljenca: pojdi, no pojdi srček, boš prej prišel do cukrčka!

Jakec je tudi to pot imel več sreče, nego pameti. V pozni uri je dospel do zapuščene bajte, kjer ni našel ne četveronožnih, ne dvo-
nožnih bitij. Saj zdelo se mu je tako.

Strumno je stopil, kakor je to po sebi umljivo za človeka, ki ima čisto vest in mu godrnja po želodcu, v izbo kar tako na vrat na nos. Bajta namreč sploh ni imela vrat, pač pa je v izbi stala velika peč. Na to peč je zlezel Jakec in precej trdno zaspal.

Pravijo sicer, da v spanju telo počiva in da se duša trenutno preseli v Nirvano ali kamorsibodi že. Toda pri Jakcu pa telo vendar ni moglo počivati, kakor to naravni zakon in ljudska govorica zahtevata, zakaj njegov želodec je po goltancu in slednji zopet po vonju prišel do prepričanja, da mora v izbi biti nekaj prijetno-užitnega. Tako dolgo je onegavil želodec, da se je Jakec zbudil.

Ob sušilno napravo okrog peči, kakršno najdemo še dandanes po kmečkih oštarijah in hišah, so bila prislonjena sneta vrata, najbrže, da bi se sušila, ka-li. Jakec si je nekaj časa mel krmežljave oči ter globoko vsesaval vonj, ki mu je iz globine puhtel v nos in dražil želodec.

Medtem ko je Jakec spal, je v kočo vstopil mlad parček, ki je sedel že nekaj časa pri medli petrolejki za veliko mizo ter se zabaval, kakor se to dogaja, če sta si dva zaljubljenca svesta, da se nimata bati preže. Pa je

bila že smola, da je Jakec tako nemirno spal na peči.

Pa da ne pozabim. Na mizi je stal velik krožnik in na njem lepo rumeno zapečen velikanski puran. Ta je prav za prav obudil Jakca k življenju.

Ko sta se zaljubljenca ob peči raznežila na vso moč, se je Jakca polotila silna radovednost. Vstal je, pokleknil in se naslonil na vrata, ki so slonela ob peči, da bi videl, kaj mu prav za prav drami želodec.

Pa je bila že smola. Naslonil se je namreč preveč, vrata so izgubila ravnotežje in z njimi vred tudi Jakec. Obadva sta padla kakor deus ex machina na nežno razpoloženi parček, ki v prvem hipu niti do sape ni mogel.

Jakcu se ni nič zgodilo, pač pa je v svoji prisebnosti hitro popadel purana in bil v naslednjem trenutku s tolstim plenom že izven izbe — v temi in svobodi.

O tem, kako je bilo zaljubljenca v sobi pri srcu po tem čudnem dogodku, zgodovina ne ve povedati nič točnega, zdi se pa, da sta morala gledati kakor tele v nova vrata. — —

Zgodba je resnična ter je tisti Jakec še danes prav ugledna oseba v naši bistriški prestolici.

Rajtguznove zakonske neprilike.

1.

V tistih časih, pred približno šestdesetimi leti, so na kamniškem placu posedali meksikajnarji, črnobradi možje, ki so se pred letom dni vrnili s krvavih poljan daljne Meksike.

Hudokrajnikov Blažek je bil takrat valpet na kriški graščini baronov Apfaltern, uro hoda oddaljeni od Kamnika. Bil je še precej postaven človek. Goste črne brčice so se mu ponosno vihale navzgor, kot bi hotele klicati na korajžo. Leta so sicer že precej zredčila lase, tembolj so pa zrcalile živahne oči njegov temperamentni značaj. Skratka Blažek je bil prikupna, posebno ženskam priljubljena osebnost. Saj pa stvar tudi ni bila tako enostavna: biti valpet v kriški graščini, gospodar nad živimi in mrtvimi stvarmi, da, skoraj diktator, despot.

Ker je posest baronov Apfaltern bila precej razsežna, je Blažek, recte gospod Blažek, več sedel v sedlu, nego na klopi ali zamizo. Zato so mu ljudje nadeli priimek „Rajt-

guzen“. Ime se ga je prijelo, čeprav se je tega nespoštljivega priimka odločno branil. Toda ljudski glas je muhast in trdoživ.

Rajtguzen, kakor ga bomo imenovali odlej, je bil takrat še „ledik in frej“. Marsikatero žensko oko se je zagledalo vanj, to se pravi, predvsem v njegovo lepo plačico in zbog penziona.

Naneslo je, da se je nekega dopoldneva pri Kristofu na Šutni seznanil z Mokrančevo Katrico, dobro ohranjeno in lepo rejeno vdovo v najboljših letih, ki je bila polna temperameta in — kar je glavno — prav petična ženska. Na Grabnu je stala njena precej velika hiša in tu je vodila tudi svojo špecerijsko štacuno.

Rajtguzen in Katrica sta kmalu postala zakonski par. Sicer so mu dobri prijatelji odsvetovali, češ, naj bo pameten ter naj nikar ne jemlje živega vraga in naj ne hodi v zanko ženski, ki ima dva hudiča v sebi, enega zunaj, enega pa v notranjosti, — pa vse skupaj ni nič zaleglo in Rajtguzen je vzel Katrico.

Komaj dober mesec po ohceti pa se je že izpolnilo vse, kakor so prerokovali. Rekel sem že, da je bila Katrica precej ognjevitka. Glavno orožje, s katerim bi bila lahko ugnala samega peklenščaka, je bil njen glas. Ta je bil tako zadirčen in presunljiv, osoren in vztrajen obenem, da mu Rajtguzen navzlic vsem svojim prirojenim in privzgojenim despotskim nagonom ni bil kos.

Begal je v takih prilikah iz sobe v sobo in vendar ga je povsod dosegel njen tanki in

visoki glas, ki je tam iz kuhinje hreščal za njim. Delala mu je dolge pridige, neumorno in po cele ure, dokler v svojem obupu ni pobegnil na vrt. Pa tudi to zavetišče mu ni nudilo pokoja, zakaj Katrica je potem kratko malo stopila na pokriti hodnik ter odtod ragljala kar naprej in naprej, da se je razlegalo po vsej soseski. In če je kdo slučajno šel po potu za vrtom, je nehote obstal in kot nevaljena priča poslušal najnovejše Rajtguznove pustolovščine.

Sprva je bil Rajtguzen še precej potrpežljiv, navsezadnje pa je le vzrožil ter postal celo brutalen. Pa je slabo naletel. — Ves obupan je nato začel popivati. Komaj je dobro sédel v gostilni, že se je pojavila Katrica med vrati in kričala je in vpila, da Bog pomagaj. Naposled so ga gostje, da se iznebijo neznosne ženske, sami postavili pod kap. Katrica pa je še na cesti vpila in robantila, dočim se je Rajtguzen pijan opotekal za njo. Vsi mestni fantalini so bili na nogah, drli za njima in vpili: „Alo Rajtguzen je pijan, Rajtguzen je pijan!“

Tako se je zgodilo, da je naposled odnehal pred svojo hudo boljšo polovico. Kakor hlapec je moral odsihdob opravljati najnižja dela pri hiši. Opasan s predpasnikom je moral pometati in pospravljati po štacuni, donášati različne tekočine iz kleti, polniti kozarce in kar je še sličnih gospodinjskih opravkov.

Ni čuda, da se je od dne do dne krčil in sušil na duši in na telesu. Njegovi že itak zredčeni lasje so se polagoma umikali veliki, od čela do temena segajoči pleši. Rajtguznov

Blažek je bil jedva še senca nekdanjega ponosnega graščinskega valpeta.

2.

V gostilni pri Nebeškem očetu v Poštni ulici so takrat kaj radi posedali kamniški mogočniki. Pa ni zlomka, zakaj tu notri je bilo udobno in dobra so bila vina Nebeškega očeta. V gostilniški sobi je za točilnico opravljala svoj posel stasita Lenčka, umivala je steklenice, jih brisala ter polnila kozarčke.

Tu sem je, dokler mu usoda ni povsem zagrenila življenje, zahajal tudi Rajtguznov Blažek. Lenčki je večkrat potožil svoje gorje in večkrat sta se posvetovala, kako bi podražila Rajtguznovo Katrico. Zakaj vendarle so bili še trenotki, ko je siromak imel še malce korajže.

V posebni sobi so se ob večernih urah sestajali kamniški patriciji, med njimi dokaj Rajtguznovih prijateljev, ki so sočuvstvovali z njegovo zakonsko smolo. Kebrov Lojze, po poklicu konjski lišaj in posestnik, je bil najboljši njegov prijatelj. —

Nekega večera so se posvetovali, kako bi Rajtguzna pripravili do odpora napram njegovi nasilni ženi. Keber je prevzel nalogo, da obvesti trpina o sklepu posvetovanja. Že precej časa je prežal pred Katričino štacuno na Grabnu, preden je opazil, da je odšla v zgornje prostore. Tedaj je smuknil v štacuno ter Rajtguznu, ki je kakor običajno, tudi to pot bil v predpasniku zabičil, da mora na

vsak način prihodnjo soboto ob osmih zvečer priti k Nebeškemu očetu na važen pomenek.

V soboto so se res zbrali v ekstrasobi vsi purgarski patriciji, med njimi tudi Rajtguzen sam. Bili so vsi že precej dobre volje. Klub temu pa Rajtguznu vendar ni bilo tako pokojno pri srcu kakor vsem ostalim. Skozi vinsko meglo, ki mu je pričela polagoma ovijati možgane, in skozi goste oblake dima se mu je pred kalnimi očmi vedno iznova pojavljala grozeča postava, ki je bila sumljivo podobna njegovi ženi.

Vsak trenotek se je plašno ozrl proti durim, če se že ni pojavila podoba hreščeče in zmerjajoče Katrice. Zelo se je čudil, da je to pot ni bilo. Ni si tega mogel raztolmačiti. Tembolj pa mu je zato bilo tesno na dnu srca. Splazil se je namreč od doma brez izgovora in brez opravičbe. Seveda tudi brez hišnega ključa. Slednje mu sicer ni grenilo zavesti, ker je v družbi bil tudi mladi davčni pristav Žerajnik, ki je v hiši njegove Katrice imel sobico v najemu in v žepu — vežni ključ. Toda kako priti v stanovanje, v spalnico, to mu je bila največja uganka.

Trenotno je sicer še prešel preko štadija globljega premišljanja. Zakaj za to je bil že previnjen. Imel je zgolj še nekak teman občutek, da ga bo Kėbrov Lojze že na kak način speljal iz zagate. Pa tudi Žerajnik je bil še navzoč. Le-ta je bil nekak zapisnikar patricijev. Sedaj se ga je pa tudi on že precej nalezl. In čim več ga je pil, tem korajžnejši je postajal napram stasiti Lenčki, ki ga je že par-

krat sunila pod rebra v opomin, naj se vede malce dostojneje in naj ne dela vsaj tako očitno.

Tedaj je vstal Nebeški oče, ki je med vsemi bil še najbolj trezen ter nagovoril zbrane možake.: „Prijatelji! Najprej mi je čast pozdraviti dičnega prijatelja Blažeta, ki je s tem, da je ušel svoji Katrici ter tvegat negotovost bodočih svojih uric, častno izvel nalogo hrabrega in požrtvovalnega moža. Mi vsi vemo, kaj je huda ženska. Vendar pa zrem oblake na visokem čelu junaka, ki bi jih rad prepodil. Jaz sem mišljenja, da je najbolje, če takoj prične boj z zmajem! Kaj porečete k tej ideji? Kakor vam znano, imamo še izza zadnje predstave v čitalnici med rekviziti viteško oklepno opremo. S to oborožimo Rajtguzna, da se bo bojeval z zmajem. Oborožimo ga kot groznega roparskega viteza, ki že po zunanosti učinkuje kot strašilo, mladi Žerajnik pa naj mu stoji ob strani kot grajski duh. S to preiskušnjo bomo obenem tudi ugotovili, če je naš prijatelj pravi mož za bodočega načelnika naše veteranske garde. Živijo Rajtguzen!“

Sicer Rajtguzen prav za prav ni razumel, za kaj gre. Bil je že preveč vinski. Zdajci pa mu je šinila iskra spoznanja v medle možgane. Z negotovim glasom se je obrnil do Nebeškega očeta:

„Za božjo voljo, kaj ti prihaja na um! Če pridem tak domov, me Katrica ubije.“

„Kdo te ubije?“ je ravnodušno vprašal gostilničar.

„Katrica seveda!“ je jecljal Rajtguzen.

„Ti govoriš o Katrici. Mi pa poznamo samo zmaja, ki ga moraš premagati!“ je svečano odgovoril Nebeški oče.

„Pa ona me bo ubila!“ je stokal Rajtguzen.

„Čemu pa potem imaš viteški meč?“ ga nahruli gostilničar.

„Ona pihne na moj meč!“ je prepričevalno del Rajtguzen.

Koncem konca so prinesli viteško opremo in meč ter kostim za grajskega duha. Dasi se je branil na vso moč, so Rajtguzna naposled le vtaknili v viteško opremo iz lepenke, mu nasadili na glavo baret in na vrh tega razmrščeno in skrajno rdeče petelinje perje.

V par minutah je bil Rajtguzen spremenjen v pravcatega roparskega viteza. Sicer se je počutil dokaj nesigurnega v nogah, vendar je pa viteški oklep še precej pomirjevalno vplival nanj.

Medtem si je Žerajnik nadel kostim grajskega duha, ki je pri vsej enostavnosti učinkoval zares grozljivo in na moč neprijetno. Nataknil je dolgo belo rjuho, ki se je zgoraj končavala v dva rokava. Za glavo so na to obleko našili veliko bučo, ki je bila votla. V bučo so v obliki ust, nosa, oči in ušes urezali luknje. Znotraj je gorela sveča, da je njena svetloba pronicala skozi odprtine. V rjuhi sami so zbog orientacije napravili dve zarezi za oči.

In odšla sta.

Sveži nočni zrak je na Rajtguzna porazno učinkoval. Vinski duhovi so mu zmedli še ti-

sto mrvico pameti. Nenadoma ga je obšla popolna pijanost: bil je skoro brez zavesti. Opo-tekaje se je naslanjal na grajskega duha.

Tako sta oba omahovala po tihih mestnih ulicah.

3.

Rajtguzen s petelinjem perjem, ki je plapolalo v hladnem nočnem vetru, na glavi in Žerajnik kot grajski duh z osvetljeno bučo sta oba polna vinskega nastroja v vijugastih črtah merila tihe ulice.

Gluha nočna tišina je očitvidno neprijetno učinkovala na njune živce, zakaj kmalu sta začela glasno prepevati. Žerajnik je pod rjuho zamolklo brundal, tem živahneje in glasneje pa se je drl Rajtguzen.

V počasnih in premišljenih krivuljah sta dospela do mestnega vodnjaka. Ko je zagledal živo vodo, je Rajtguzna premagala neznanska žeja. Pil je hlastno, kakor bi šlo za stavo. Pa ne mislite, da se je kaj iztreznil. Zadnji požirek je celo z ogorčenim poudarkom „fej“ izpljunil. Tako se je bil že docela pogreznil v oblast vinskih duhov.

Končno sta jo vendar primahala do Katričine hiše na Grabnu. Žerajnik v svojem razsvetljenem stanju nikakor ni mogel najti ključa. Začel je tako neznansko loputati po večnih vratih, da je odmevalo po vsem Grabnu.

Šele po dolgem času se je v prvem nadstropju odprlo okno in zaspan glas je vprašal: „Kaj pa je za božjo voljo?“

Bil je to glas stare oskrbnice Špele, ki sta jo ponočnjaka zdramila iz njenih deviških sanj.

„Le hitro obudi kes!“ je z zamolklim glasom odgovoril grajski duh.

„Klade pijane!“ je zarentačila Špela, ker obeh postav, ki sta sloneli ob vratih kakor dvoje zmrzlih netopirjev, ni mogla razpoznati.

Okno se je zaprlo in kmalu na to so se čuli po stopnicah drsajoči koraki, ključ je zaškripal v ključavnici, vrata so se odprla in na pragu se je pojavila dolga postava Špele z zgubanim obrazom in z razmršeno sivo kito, ki jo je bila v naglici ovila okoli glave.

Trenotek na to jej je padel svečnik iz rok, da je ugasnila sveča. Začela je brezumno vpiti...: „Vsi svetniki božji pomagajte! Strela božja! Pošasti! Ljudje brž po duhovna!“

In kar so jo noge nesle, je preplašena ženica drevela po strmih stopnicah navzgor. Vitez in grajski duh sta se oba hkrati skozi priprta vrata zmotala v vežo ter s precejšnjo težavo drsala po stopnicah navzgor. Sveča v buči jima je pošastno razsvetljevala pot.

Špela je brez sledu izginila. Lesa, ki je ločila Rajtguznovo stanovanje od stopnišča, je bila na stežaj odprta. Tam izza ozadja se je zdajci pojavila trepetajoča lučca. Kmalu je stopila na pozorišče — Katrica, za silo oblečena v spodnje krilo do peta in v pisani nočni kamižoli. Debelo rdeče lice s porogljivimi črnimi očmi jej je kar odsevalo odločnost. Oh, kako so se Rajtguznu stresle hlačice — pod viteško opremo!

Storila je samo dva energična koraka v smeri proti grajskemu duhu ter z enim udarcem priložila tako klofuto svetlobni luči, da je sveča ugasnila in buča se žalostno povescila.

Katra ni izpregovorila besede. S svečo je čisto mirno razsvetljevala prizor.

Žerajnik se je medtem očitvidno že malce streznil, zakaj minula ga je sleherna bojevitost.

„Kaj vas ni sram?“ je začela Katrica. „Klade pijane! In mojega moža, tega tepca, ste tudi še pripeljali v takem stanju. Kakšne manire so pa to?! Še jutri vam odpovem kvartir. Glejte, da mi izginete, berač nemarni!“

Rajtguzen je med tem srditim izlivom svoje boljše polovice postajal vedno bolj potrta. Zibal se je in se prestopal z ene noge na drugo. Vinski duhovi ga niso hoteli zapustiti. Pač pa ga je zapustil njegov zaščitnik — grajski duh, kar je z morečo grozo ugotovil.

Dalje mu niso segale misli. Petelinje perje je klavrno viselo s pošev natakknjenega bareta in pod opremo iz lepenke je nazadnje popolnoma klecnil. Bojeviti meč je vlekel za seboj po podu.

Že jo je hotel popihati, toda Katrica ga je trdno držala za viteško oprsje...! „Hehe, dragi možiček!“ je zasmehljivo zavreščala. „Le sem noter!“

Hočeš nočeš se je moral vdati. Stopila sta v kuhinjo, kjer je Katrica postavila svečo na kuhinjsko kredenco. Rajtguzen je sédel k mizici tik ognjišča, kjer se je kar zrušil vase.

„Hočeš morebiti še malo slivovke?“ ga je zdajci povsem prijazno vprašala Katrica.

Rajtguzen ni mogel verjeti svojim ušesom. Ali je sanjal, ali je znorel ali pa je tako pijan, kakor še nikdar v življenju. To vendar ni moglo biti resnica. — —

„Ha?“ je zamomljal ves zmešan.

„Če hočeš še malo slivovke?“ je ponovila Katrica.

„Slivovke?“ je vprašal z glasom, ki je izražal odkritosrčen dvom. — Moral je biti že strašno pijan. Nehote je svoj nagnjeni baret vrgel z glave, se z obema rokama pogladil po pleši ter se počohal za uhlji. Hotel je preizkusiti, da li sploh še kaj čuti. —

„Tedaj ali hočeš ali ne?“ je še enkrat vprašala Katrica.

„En štamperljček bi je že še prenesel...“ je bojzljivo odvrnil Rajtguzen. Tedaj vendar nisem tako neznansko pijan, si je mislil sam pri sebi. Čudno le, da je zmaj postal tako krotek. —

Katrica je tedaj postavila na mizo precej čokato steklnico ter natočila kozarček, ki ga je Rajtguzen na dušek izpil. Takoj mu je zopet natočila.

„Bog te živi!“ je rekel in spet izpraznil.

„Tebe tudi!“ mu je prijazno odgovorila Katrica.

In tako mu je nalivala kozarček za kozarčkom, dokler steklenica ni bila prazna.

„Še enega!“ je jecljal.

Katrica je odnesla prazno čašico ter se kmalu vrnila s polno.

„Na tu imaš!“ je rekla ter potisnila predenj kozarček. Rajtguzen je nagnil ter izpil.

„Fej!“ je viknil ter izkušal tekočino izpljuniti. Toda v svojem pohlepu jo je bil prehitro pogoltnil.

V goltancu, na jeziku in v grlu je peklo kakor sam živ ogenj, dočim so se Katričine črne oči zlobno svetlikale.

„Dobro, ha?“ se mu je rogala in izziva-joče upirala svoje roke v močne boke.

„Hudič ti babji, zanikarni! Zastrupila si me!“ je robantil Rajtguzen, ki se je čimdalje bolj treznil.

„Če ne boš pri priči tiho, ti zlijem vso steklenico v lice! Poper, petrolej, jesih, ricinus, sol — in malo slivovke je tudi zraven!“ mu je docela ravnodušno razložila Katrica.

Strašna jeza se ga je polotila. Hotel je potegniti meč iz nožnice, pa se mu ni obneslo, Katrica je stala poleg ter ga merila s svojimi porogljivimi pogledi.

„Hudič peklenski ti!“ je še momljal Rajtguzen ter se naposled zmuznil v svojo sobo. Vrgel je s sebe opremo iz lepenke, si odpasal meč in — zaspal.

4.

Po tej noči je bila usoda ubogega Rajtguzna zapečaten. Nesrečna viteška pustolovščina je rodila zgolj to posledico, da je postal še pokornejši podložnik svoje žene.

K Nebeškemu očetu bi ga ne bilo speljalo deset parov konj več. — Postal je povsem krhek, suhljat in mahedrav. In ko je semtertja vendar le še hotel vzrojiti, se je takoj potuhnil, čim je začul zadirljivi Katričin glas.

Tedaj pa se je zgodilo nekaj nepričakovane-
nega. Katrica je iz Tuhinja prejela pošto, da ji
je umrl oddaljen sorodnik in da jo vdova
prosi, naj pride k pogrebu ter jej pomaga pri
nastopu dediščine. Vdova je bila že precej v
letih. Tako se je Katrica, ki je prav dobro ve-
dela, da smo vsi umrljivi in da bi se v toku
časa mogel pripetiti spet kak smrtni slučaj...
odločila na to pot.

Nekaj časa je v Rajtguznovo nepopisno
grozo premišljala, bi ga li vzela s seboj ali ne.
Naposled se je pa z besedami: „Pa kaj čem
tam s takim trotom, kakor si ti!“ odpravila
sama v Tuhinj. Prej ga je še izročila varu-
štvu stare Špele, češ: „Glej, da ne napravi
spet kakšnih neumnosti!“

Lahko si mislite, kako globoko se je od-
dahnul Rajtguzen. Še ni poteklo dobre pol ure,
odkar je Katrica odšla, že je bil na potu h Ke-
bru, ki se je baš tedaj pripravljaj na konjski
semenj v belo Ljubljano. Docela naravno je,
da sta potovala skupno.

Kakor dandanes, so se že v tistih časih
konjski trgovci in lišaji zbirali v gostilni pri
Figovcu. Posebno ob semanjih dnevih. Od ra-
nega jutra do pozne noči so tam popivali in
barantali in velik hrušč je vladal v zatohli in
mračni gostilni.

Tudi Rajtguzen in Kebrov Lojze sta tu iz-
pregla prama ter sedla v krčmo. V kotu za
pečjo sta našla starega znanca, Bepa Oštjo, po
poklicu brusarja, po rodu Italjana. Bil je maj-
hen, okrogel človek. Precej umazan je bil in
svetil se je kot v olju nasičena sardina.

„Corpo di Bacco!“ je vzkliknil, ko je zagledal prišleca. „Buon giorno, siori! Kar sem, dost plača tu. Mi bo gran piacere, velik divertimento!“

Ko sta si s prvo in drugo čašico izplahnila žejna in zaprašena goltanca, se je Bepo takoj zopet obrnil do Rajtguzna: „Per Dio, udo slabo zgledate, sior Udokrainik!“

„Kaj ne bom“, je odvrnil Rajtguzen, „ko imam pa takega vruga v hiši. Ko bi le vedel, kako se ga rešiti.“

Oštja, kateremu so bile znane Rajtguznove razmere, se je popraskal za ušesom ter del: „To cisto semplice, enostavno. Locit babo!“

„Kaj? Ločit!“ je vprašal Rajtguzen, kakor da ni dobro razumel.

„Naturalmente! Locit!“ je potrdil Italjan.

„Ta se ne pusti ločiti!“ je klavrno odvrnil Rajtguzen. „Pa tudi ni prav nobenega razloga za ločitev.“

„Bisogna iskati razlog!“ ga je poučil Oštja. „Recimo radi adulterio, radi presustva!“

„Radi prešuštva?“ je bedasto vprašal Rajtguzen. „Kaj si čisto neumen?“

„Niente neumen!“ je zagotavljal Bepo.

Keber, ki je tačas vlival vino v grlo, se je zdajci na glas zakrohotal... „Katrice, pa prešuštvo!“

„Ostia, ne Katrice!“ je ugovarjal Italjan.

„Kdo pa potem?“

„Sior Udokrajnik sam, pa se dopo locita!“ je povsem mirno odvrnil Bepo.

„Ta pa prešuštvo!“ je od smeha kar rjul Keber.

Rajtguzen, ki je medtem hitro izpil še nadaljnja dva kozarca, se je zdajci spomnil nekdanjih dni. Vihal si je male, malone že sive brčice ter skoraj užaljeno odvrnil: „Ali morebiti misliš, da ne dobim nobene več?“

„Pojdi no, šema neumna!“ je odgovoril Keber s prezirljivo kretnjo.

Ker Rajtguzen ni bil več vaje vina, ga je kmalu čutil v glavi. Navdušil se je in udaril s suhljato pestjo ob mizo ter vzkliknil:

„To pa, to, če bi jo le mogel hudiču zagostil!“

„Dopo se loci udic! Bravo!“ mu je napil Bepo.

„To, če bi ji mogel naštimati!“ je ponavljajal Rajtguzen. „Prepričan sem, da jo pri priči kap zadene!“

„Pojdi se solit! Tak možiček, kot ti, pa bi bil kaj takega zmožen! Pojdi no!“ ga je porogljivo dražil Keber.

„Pa glih! Ti me še ne poznaš, kakšen sem, če podivjam!“ se je osokolil Rajtguzen.

„Le počakaj, da se vrne Katrica. Ta ti bo že hitro pregnala divjost!“ je odvrnil Keber.

Tako so se dolgo pričkali in ure so hitro prešle.

Ko sta se proti večeru pripeljala domov, sta jo namesto v posteljo zavila v — Katričino štacuno, kjer sta se skoraj do nezavesti napila žgočega žganja.

5.

Le prehitro so minuli sijajni dnevi prostosti. Katrica se je vrnila iz Tuhinja ter na-

novο vzela vajeti v svoje energične roke. Vpila je in zmerjala po hiši kakor običajno in Rajtguzen je bežal pred njo, kjer in kamor je le mogel.

Nekega dne se je Katrica po opravkih napotila v Ljubljano. Takih prilik je imel Rajtguzen malo na razpolago in za to ni prav nič čuda, če se je takoj za njo mimo drema-joče Špele splazil iz Štacune. Jadrno jo je zavil tja proti Nebeškemu očetu. Nepremagljivo hrepenenje po merici vina in po čebljanju z Lenčko ga je prevzelo vsega.

V krčmi na srečo ni bilo nobenega gosta. Lenčka je sedela v kotu pri peči ter pletla.

„O, gospod Rajtguzen!“ je vsa začudena vzkliknila. „Tak redek gost! En maseljček?“

„I seveda. Pa tistega špecialnega in cigaro!“ je naročil Rajtguzen ter prisedel za mizo v kotu.

Lenčka je naročeno postavila predenj ter prisedla. Rajtguzen jo je pogledaval od strani, zakaj nekako spremenjena se mu je videla. Vsaj oči niso imele tistega bleska kakor običajno.

„Ali danes nisi nič dobre volje, Lenčka?“ je čez nekaj časa vprašal.

„Zakaj ne bi bila?“ mu je izogibaje se odvrnila.

„Samo tako pravim! Nekaj ti pa le mora biti, ker danes kar nisi taka kakor sicer. Povej mi vendar, kaj ti je, saj veš, da sva bila vedno dobra prijatelja!“

„Saj mi ne morete pomagati!“ je odgovorila.

„Kdo ve. Si bila gotovo malce preveč zaljubljena, ha?“

„Saj“, mu je v veliki zadregi odgovorila Lenčka. „In sedaj... sedaj se bo kmalu poznalo...“, je tiho dodala ter s silo zadržavala solze, ki so ji hotele zaliti oči.

„Kdo pa je po tem takem?“ je vprašal Rajtguzen.

„Če bi to le vedela!“ je malodušno odvrnila Lenčka.

„A tako. Enega pa moraš le izdati za očeta...“

„Nobenega!“ je energično vzkliknila. „Prej si odgriznem jezik.“

„To bo težka stvar. Veš, vsak otrok mora imeti očeta,“ je pogumno odločil Rajtguzen. Nakar se je globoko zamislil ter izpil čašo. Čez dalje časa se je primaknil bliže k dekletu, se ozrl še prej na vse strani ter polglasno izpregovoril:

„Mene naznani kot očeta!“

„Vas?“ Kljub morečim skrbem se je morala na glas smeјati. „Vas? Kaj ste nori?“

„Seveda mene. Nisem nor, ne. Veš radi Katrice. Zadene jo kap od same jeze. Če jo pa božje ne zadene, se pa da ločiti od mene. In vsak mesec se bo potem nanovo jezila, ta hudičevka, ker bom moral plačevati alimente od mojega penzija kot valpet. Prav zato me že moraš imenovati!“

„Ampak“, je rekla Lenčka, „če bo le kdo to verjel?“

„I seveda nihče ne bo tega verjel!“ je povsem ravnodušno in pošteno odvrnil Rajtguzen.

zen. „Pa to ne stori nič. Jaz se ne bom protivil plačevati in otrok mora po zakonu imeti očeta...“

„Ja... pa... ljudje...“ je menila. „Saj se bom morala pred ljudmi sramovati...“

„Pa se sramuj!“ jo je skušal pomiriti. „Če ne poveš očeta, se boš pa morala še bolj sramovati.“

„Pa Katrica...“ je rekla Lenčka. „Ali se je ne bojite? In meni iztakne oči!“

„Katricico zadene kap. Ona tega ne preživi!“ je odvrnil Rajtguzen, sam do dobrega pričnan o tem.

„Pa tudi verjela ne bo...“ je premišljala Lenčka.

„To je vseeno. Jeza jo bo pa le vrgla. In mir bom imel. Kajne, da me boš imenovala?“ je silil v Lenčko.

„Ne morem še reči...“ se ga je izogibala.

„Premisliš pa le lahko, ali ne? jo je skoraj prosil Rajtguzen.

„Tisto že...“ je dela.

Še sta sedela nekaj časa skupaj, oba zatopljena v misli, nakar je Rajtguzen pomirjen odšel domov.

6.

Nekaj dni po Veliki noči je Lenčka povila krepkega in zdravega fantka. In je res Rajtguzna prijavila kot otrokovega očeta.

Vse mesto se je krohotalo, ko je babica povedala Rajtguznovo ime. Komaj par ur po krstu je o zadevi zvedela seveda tudi Katrica. — Pa je ni zadela kap, kakor je Rajtguzen

pričakoval. Obmolknila je in mirno brez vpitja in prerekanja je ždela doma — čisto izpremenjena. — Rajtguzen je skoraj hrepenel po običajnih izbruhih njene jeze. Ostalo pa je vse tiho v hiši, kakor pred pretečo nevihto.

Tretjo noč po tem vélikem dogodku je Rajtguzen sladko spal spanje pravičnega. Kar nenadoma prestrašen plane iz spanja. Prebudil ga je svetlobni žarek, ki mu je padal ravno v oči. Jadrno se je vzravnal in od groze ves otrpel je nemo zrl predse. Ni vedel, ali bedi ali sanja.

Pa je že moral bedeti. Zakaj pred posteljo je stala Katrica v spodnjem krilu in v nočni kamižoli. V roki je držala veliko laterno iz hleva in ga mirno in tiho motrila. Rajtguzen se je zvil v klopčič kot ptica pred kačjim želom. Od groze je hotel kričati, pa ni našel glasu v grlu.

Še enkrat se je ozrla nanj, postavila svetilnico na nočno omaro ter odšla.

Katrica je komaj zadrževala strašno svojo jezo ter je venomer tuhtala, kako bi se maščevala nad njim. Niti za trenotek ni verjela, da bi bil njen mož res oče Lenčkinega otroka.

Po preteku nekaj dni — ko so dozorele njene maščevalne misli — se je napotila do — Lenčke.

Dekle je ležalo v postelji in poleg nje dete.

„Veš Lenčka,“ je povsem mirno začela Katrica ... „Ti si še mlada, pa ti človek ne more toliko zameriti. Gotovo nisi vedela, kaj delaš? Today moj mož, ta mevža, ta bi moral biti pa-

metnejši. Saj nisi ti prva, ki jo je spravil v nesrečo. — Ti nemarnost grda, ti! Pa to mi bo že še pošteno plačal!“

S prestrašenimi očmi je Lenčka zrla v divjo ženščino, ki je z obema rokama krilila po zraku.

„Saj plača, je rekel!“ je Lenčka skušala zagovarjati Rajtguzna.“ „Rad plača, je rekel!“

Hudobno so se zabliskale črne Katrine oči.

„Je rekel?“ je zbadljivo ponovila. „Ta lump... ta hudič nesramni... rad plača, je rekel! Rad! No, le čakaj! — Nič ne bo s plačevanjem. Priznati mora otroka za svojega, vzeti ga mora k sebi! — Nič se ne boj Lenčka. Se mu bo čisto dobro godilo pri meni. Kar sedaj takoj ga vzamem s seboj. Ti pa prideš lahko, kadar te bo volja, da vidiš otroka.“

Lenčka skoraj svojim ušesom ni mogla verjeti. Kar ginjena je bila — —

7.

Ponosno kot zmagoslavna kraljica je Katrica prinesla Lenčkinega otroka v hišo. —

Zdaj je bil Rajtguzen na vrsti, da ga zadene kap. — Toda njegova mera še ni bila polna. Skoraj brez sape je strmel v Katrico. Na take posledice ni nikdar mislil.

Katrica je — vsem ugovorom nepristopna — odločila, da smatra za svojo sveto dolžnost, ubogega črvička vzgojiti na svojem domu.

Nič ni zaleglo. In če je še tako prosil, tarnal, pridušal se in naposled še celo izpovedal, da ni imel nič opravka z Lenčko in torej tudi

ne z otrokom. Škoda vsake besede. — Katrica je delala, kakor da mu ne verjame. Zmerjala ga je, češ, da je zanikrnež in človek, ki bi se rad izognil posledicam svojega sramotnega čina. —

Če je katerikrat sanjal o peklu, no, sedaj ga je imel v svojem lastnem domu, zakaj vse kar je bil doehmal doživel, so bile zgolj mile vice napram temu, kar je prišlo zdaj.

Neprestano je po sobah in po stopnišču odmeval otročji glas, jok in drenje, da se Bog usmili. Otroškega joka se je bal vse svoje življenje. Noč in dan ni prenehalo to tulenje. Naposled je postal še pravcata pestunja.

Pa če bi to trajalo samo podnevi... toda tudi noči niso bile več mirne. Nič več ni bilo zanj nočnega pokoja. — Doslej je spal že celo vrsto let v lastni sobici, zdaj se je pa moral na Katričin ukaz spet preseliti v skupno zakonsko sobo.

Ponoči je moral vstajati, greti mleko, papco kuhati ali celo otroka previjati. Komaj je zaspal, že ga je spet otrok zbudil s svojim vekanjem, tako, da je Rajtguzen skoraj zdivjal.

Navsezadnje je moral otroka še po cele ure pestovati ter ga tolažiti z zibanjem in petjem, dokler ni zaspal.

Katrica se ni genila iz svojih mehkih pernic. Le vpila je s svojim zadirljivim glasom, če Rajtguzen ni prav precej zadostil svojim očetovskim dolžnostim.

Sedaj ga je imela res popolnoma v oblasti. Rajtguzen se je kar posušil. Pa že tako posušil, da je bil komaj še senca onega pred nekaj

meseci. Pa že takrat je bil le še medla podoba Rajtguzna pred tolikimi leti. — Ves je porumenel in prepal in glas se mu je tresel od slabosti. Nič več ni hodil od doma.

In da je postala mera trpljenja polna, se je po Katričinem zgledu zdaj tudi stara Špela spremenila v pravcatega zmaja. In če Katrice ni bilo doma, je pazno zasledovala vse Rajtguznove kretnje. Še prav posebno je pazila, da ubožec ni zanemarjal svojih dolžnosti do otroka. Sicer ga je takoj zatožila Katrici. — In kazen je sledila krivcu za petami.

Tako se bližamo koncu. Rajtguzen je kmalu čisto obnemogel. Legel je v posteljo, iz katere ni več vstal.

Davno že spi večno spanje na prijaznem pokopališču na Žalah.

KAZALO.

I. SPOMINI.

Spomini	9
Meksikajnarji	14
Žaga, veverica in ciperzamen	18
Zgodba o svinjaku	21
Nevarne igre	25
Bitka na dekanovem travniku	30
Naskok na Mali grad	33
Sveti večer	36
Razburljivi trenutki	39
Odiseja v Tunjicah	43
Na cvetno nedeljo	48
Po svetih in posvetnih potih	51
Cirkuški pajaci	55
Kajetan in paradižniki	60
Na Žalah	62
Nevihta	64
Snežni zameti	65
V mekinjskem borštu	66
Hlodi	68
Kako sem jo izkupil, ko sem žgance kradel	70
V Velésovem	72
Gadje leto in črešnje	75
Prvi šolski dnevi	78
Slovo od stare mamice	81
Podgorčani	85
Ni jih več	89
Lithopolitana	94

II.
ČRTICE.

Lovska smola	101
Kako je Jerebov Matija zaklad kopal	104
Smola pri vasovanju	108
Vsi dobri duhovi	111
Premeteni cigan	113
Potegavščina	116
V risu	120
Klobasa in ljubezen	124
Če študent na rajžo gre	131
Rajtguznove zakonske nepravilike	135

9 RK. R.

FA.

14
18

KA do KJ
SUCHY Josip
Spomini

886.3-94

0109856

77 Matična
knjižnica Kamnik

COBISS